

ETTERRETNINGSTJENESTENS VURDERING

FOKUS

2015

INNHold

03	FORORD
04	RUSSLAND
18	NORDOMRÅDENE OG ARKTIS
26	MIDTØSTEN OG NORD-AFRIKA
38	AFRIKA
46	ASIA
54	KINA
62	AFGHANISTAN OG PAKISTAN
70	INTERNASJONAL TERRORISME
80	TRUSLER I DET DIGITALE ROM

INNHold

70 INTERNASJONAL TERRORISME

ISILs fremvekst har skapt nye fristeder og økt terrortrusselen mot vestlige land.

18 NORDOMRÅDENE OG ARKTIS

Nordområdene og Arktis har stor strategisk betydning for Russland, både som et hovedområde for den kjernefysiske avskrekkingsevnen og som landets fremtidige ressursbase. Russland ønsker å fremstå som en ansvarlig aktør, som søker å sikre nasjonale interesser i regionen gjennom samarbeid. Samtidig er det fra russisk side økt bekymring knyttet til NATOs tilstedeværelse og aktivitet i de arktiske områdene.

04 RUSSLAND

Kombinasjonen av økonomisk krise og Putin-regimets offensive utenrikspolitiske kurs skaper uforutsigbarhet både for Russlands naboland og for landets egen innenrikspolitiske utvikling. Hendelsene i Ukraina viser at det russiske regimet nå ser en modernisert militær-makt som tilgjengelig og anvendbar for å støtte opp om utenrikspolitiske målsettinger.

46 ASIA

Tyngdepunktet i verdensøkonomien flytter seg mot Asia og Stillehavs-områdene. Dette gir rom for økte militærbudsjetter og utbygging av høyteknologiske våpenkapasiteter.

26 MIDTØSTEN OG NORD-AFRIKA

Regionen står overfor omfattende utfordringer knyttet til statsbygging, økonomi, sosial uro og nasjonale konflikter. Spesielt utviklingen i Syria og Irak vil prege sikkerhetssituasjonen i regionen gjennom 2015.

38 AFRIKA

Flere afrikanske land er inne i skjøre statsbygge-prosjekter, der svake myndighetsstrukturer, fattigdom og porøse landegrenser er med på å skape flyktningstrømmer og vedvarende sikkerhets-utfordringer.

62 AFGHANISTAN OG PAKISTAN

Afghanistan og Pakistan vil preges av en vanskelig sikkerhetssituasjon og stort press innen flere sentrale områder gjennom 2015.

54 KINA

Til tross for en mer selvhevdende utenrikspolitikk og militær opprustning forblir politisk stabilitet på hjemmebane det viktigste målet for Xi Jinping. På lengre sikt ønsker Kina å gjenreise sin internasjonale status, der landet ved siden av USA skal være én av to dominerende verdensmakter.

80 TRUSLER I DET DIGITALE ROM

Nettverksbaserte etter-retningsoperasjoner er en betydelig trussel mot norske interesser. Disse blir stadig mer målrettede og teknisk avanserte.

Etterretningstjenesten har siden 2011 utgitt en årlig ugradert vurdering. FOKUS 2015 gir Etterretningstjenestens vurdering av status og forventet utvikling innen geografiske og tematiske områder tjenesten anser for å være særlig relevant for norsk sikkerhet og nasjonale interesser. Etterretningstjenesten er Norges utenlandsetter-retningstjeneste. Selv om tjenesten er en integrert del av Forsvarets organisasjon og virksomhet, løser tjenesten oppdrag for hele myndighetsapparatet og arbeider etter overordnede politiske prioriteringer.

Tjenesten har i dag tre hovedoppgaver. Den første er å understøtte norske sivile og militære myndigheter med informasjon og vurderinger om utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitiske forhold. Nordområdene og Russland står fortsatt i en særstilling for tjenesten. Den internasjonale utviklingen, endringer i trusselbildet, og Norges engasjement en rekke steder i verden har videre utvidet Etterretningstjenestens arbeidsområder til også å omfatte deler av Midtøsten, Afrika og Asia, som har, eller kan få, stor betydning for norske interesser.

Tjenestens andre hovedoppgave er å fremskaffe informasjon og varsle om forhold som kan true Norge og norske interesser. Denne oppgaven blir stadig mer krevende. Norge fører en aktiv utenrikspolitikk og er engasjert i freds- og forsoningsprosesser i en rekke land. Forsvaret deltar i internasjonale operasjoner, og store norske selskaper opererer på alle kontinenter. Internasjonal terrorisme og trusler i det digitale rom er grenseoverskridende. Disse truslene endres raskt, kan befinne seg langt borte og samtidig true norske interesser hjemme og ute.

Sist, men ikke minst, skal Etterretningstjenesten støtte Forsvarets operasjoner med etterretnings-produkter og etterretningskapasiteter. Etterretningstjenestens bidrag til internasjonale operasjoner har først og fremst vært knyttet til Afghanistan, men tjenesten har blant annet også støttet det norske bidraget til operasjonen i Libya i 2011 og flere maritime operasjoner i Middelhavet og Adenbukta.

Inngangen til 2015 er preget av flere alvorlige sikkerhetspolitiske utviklingstrekk som vil være i fokus for Etterretningstjenestens videre arbeid. Russlands anneksjon av Krim og militære operasjoner i Øst-Ukraina i 2014 er i strid med folkeretten, og innebærer en vesentlig endring av den sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa. Det viser et Russland som opptrer mer aggressivt og har en klar vilje til å bruke makt overfor naboland. Russiske myndigheter ønsker å gjenreise Russland som stormakt og fremtvinge etterlenget internasjonal respekt.

Utviklingen i Syria og Irak viser et Midtøsten som står overfor omfattende utfordringer knyttet til statsbygging, økonomisk politikk, sosial uro og nasjonale konflikter. Det er nå et belte av svake og destabiliserte stater som strekker seg fra Nord-Afrika/Sahel via Midtøsten til Sentral-Asia. I løpet av 2014 har militante islamistgrupper styrket sin posisjon, spesielt i Syria og Irak. Den islamske staten i Irak og Levanten (ISIL) står nå i spissen for en bred front av væpnede sunniarabiske grupper som har fratatt myndighetene kontroll over store områder i Irak og Syria. Disse områdene utgjør fristeder som benyttes til trening og som base for planlegging av terrorangrep i Europa. Utviklingen medfører at terrortrusselen mot Vesten, Norge og norske interesser i utlandet sannsynligvis vil fortsette i 2015.

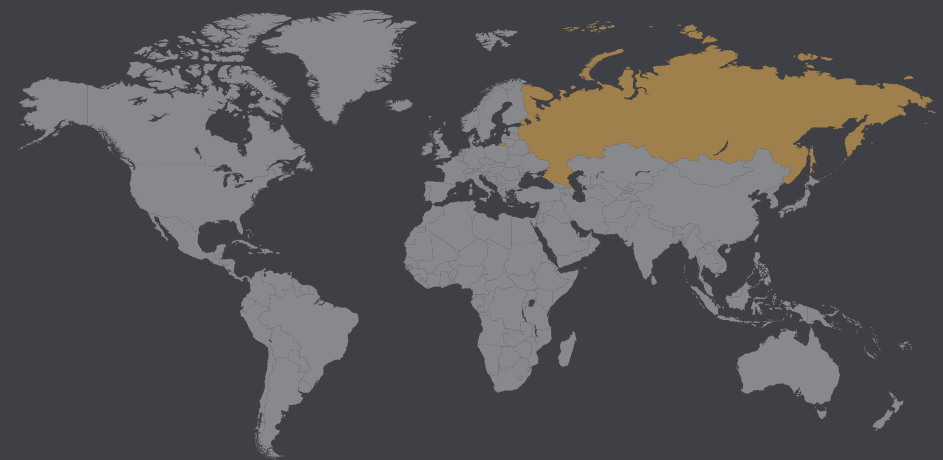
Trusler i det digitale rom vil ha høy prioritet i Etterretningstjenesten arbeid i 2015. Nettverks-baserte etterretningsoperasjoner blir stadig mer målrettede, og teknisk avanserte, og fremmed etterretning angriper nå daglig norsk digital infrastruktur.

Det er mitt ønske at dette dokumentet skal bidra til økt forståelse for forhold som påvirker Norges sikkerhet og gi et best mulig grunnlag for våre myndigheters beslutninger.

Redaksjonen avsluttet 1. februar 2015.

Generalløytnant Kjell Grandhagen
Sjef Etterretningstjenesten

RUSSLAND

RUSSLAND

➤ Russlands anneksjon av Krim og militære operasjoner i Øst-Ukraina innebærer både folkerettsbrudd og en vesentlig endring av den sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa. Samtidig markerer Russland en klar vilje til å bruke makt overfor naboland for å ivareta det som defineres som russiske interesser. Russland vil fortsette arbeidet med å styrke russisk innflytelse i tidligere sovjetstater og hindre dem i å knytte tette sikkerhetspolitiske og økonomiske bånd til Vesten. Russisk politikk overfor disse landene – i første rekke Ukraina, Moldova og Georgia – vil forbli uforutsigbar og tidvis aggressiv.

Russlands forbindelser til EU, NATO og deres medlemsland vil i 2015 bli preget av en mer offensiv utenrikspolitikk. Det russiske lederskapet vil fortsette å definere NATO som en mulig trussel – et fiendebilde som underbygges av massiv statlig propaganda. Moskva vil gå hardt ut mot utplassering av NATO-kapasiteter nær Russlands grenser og eventuelle signaler om en videre utvidelse av alliansen østover. De vestlige sanksjonene vil svekke de økonomiske båndene mellom Russland og europeiske land, selv om den gjensidige avhengigheten på energiområdet vil bli opprettholdt.

Den dramatisk forverrede utviklingen i russisk økonomi peker i retning av økende innenrikspolitisk ustabilitet. Putins sentraliserte regime mangler politisk vilje og fleksibilitet til å ta tilstrekkelige grep for å bedre situasjonen. Vi kan derfor forvente at lederskapet vil søke å sikre sitt grep om makten med fortsatt autoritær tilstramming internt i Russland i 2015. Russlands væpnede styrker betraktes som et av landets viktigste strategiske virkemidler, og modernisering og revitalisering av disse vil videreføres med svært ambisiøse målsettinger. Den høye militære aktiviteten vi har sett i 2014 vil videreføres.

UKRAINSKE SOLDATER bemanner sine stillinger i Donetsk.

Foto: NTB Scanpix

Utenriks

Russlands anneksjon av Krim og støtte til separatister i Øst-Ukraina markerer både kontinuitet og endring i Russlands forhold til omverdenen. De tidligere sovjetrepublikkene, og i særdeleshet Ukraina, har i flere år hatt hovedprioritet i russisk utenrikspolitikk. SUS-området regnes for å være av avgjørende strategisk betydning for Russlands sikkerhet, og er av Moskva definert som et område hvor Russland har såkalte ”privilegerte interesser”. Dette er med på å forklare landets tette samarbeid med enkelte land i regionen og dets svært konfliktfylte forhold til andre. Sett fra Moskva har det lenge pågått en geopolitisk maktkamp i denne regionen, hvor Russland må kjempe for å forsvare sine interesser mot et ekspanderende Vesten.

Samtidig markerer Russlands atferd i Ukraina i 2014 vilje til å gripe inn utenfor landets grenser under påskudd av å beskytte ikke bare etniske russere, men alle som defineres som å tilhøre ”det russiske folkefellesskapet”. Denne dreiningen i russisk utenrikspolitikk har potensielt

store implikasjoner for enkelte stater med betydelige russiske minoriteter.

Russland har i en årrekke ført en aktiv Ukraina-politikk, og har i relasjonene til Kiev lagt stor vekt på å sikre det som defineres som russiske interesser. Dette har vært særlig fremtredende i spørsmålet om Ukrainas utenrikspolitiske orientering. Russland har i en årrekke brukt ulike virkemidler for å presse Ukraina til å gå bort fra sine planer om tettere integrasjon med EU, inkludert økonomiske straffetiltak. Samtidig innebærer Russlands operasjoner i Ukraina et nytt element ved at man demonstrerer en klar vilje til å bruke militærmakt mot et naboland dersom det anses nødvendig. Hendelsene i Ukraina viser at det russiske regimet nå ser en modernisert militærmakt som tilgjengelig og anvendbar for å støtte opp om utenrikspolitiske målsettinger.

Foruten Ukraina har Moldova og Georgia vært de to SUS-landene som har vært utsatt for sterkest russisk press, først og fremst i form av økonomiske straffetiltak. De to landene har, i

likhet med Ukraina, inngått assosieringsavtaler med EU. Det har Russland forsøkt å stanse. Begge landene har russiskkontrollerte utbryter-provinser på sitt territorium og befinner seg nå i en utsatt posisjon. Russlands ønske om å hindre de to landene i å utvikle tette økonomiske og sikkerhetspolitiske bånd til Vesten peker i retning av fortsatt sterkt press for å få dem til å legge om sin utenrikspolitiske kurs.

For å styrke sin innflytelse i nærområdet har Russland de siste årene trappet opp arbeidet med regional integrasjon, først og fremst gjennom Organisasjonen for kollektiv sikkerhet (CSTO) og Tollunionen. Begge er russisk-ledede institusjoner med deltakelse fra tidligere sovjetrepublikker. CSTO søker å styrke medlemslandenes felles interesser i kampen mot terrorisme, ustabilitet og ytre trusler, men er hovedsakelig en politisk organisasjon som sikrer Russland økt regional innflytelse. Tollunionen mellom Russland, Hviterussland og Kasakhstan er videreutviklet til Den euro-asiatiske økonomiske unionen etter modell av EU. Russlands opptreden i Ukraina har imidlertid økt skepsisen til Russlands intensjoner både blant eksisterende og potensielle medlemsland.

Siden 2007 har Russland opptrådt mer offensivt og i økende grad havnet på kollisjonskurs med Vesten. NATO har lenge blitt fremstilt svært negativt i offisiell russisk retorikk. Ukraina-konflikten har forsterket denne tendensen i betydelig grad. Russland er særlig bekymret for NATO-utvidelse, alliansens utplassering av militære kapasiteter nær Russlands grenser og planene om et europeisk missilforsvar. Moskva kommer tidvis med utspill om behovet for en ny europeisk sikkerhetsarkitektur, som blant annet har til hensikt å svekke NATOs rolle i europeisk sikkerhetspolitikk.

Moskva har reagert sterkt på vestlige lands innføring av økonomiske sanksjoner mot Russland som følge av landets opptreden overfor Ukraina. Med sanksjoner menes her de restriktive tiltak som unilateralt og multilateralt er innført som konsekvens av Russlands

handlinger i Ukraina. Dette peker i retning av et fortsatt anstrengt forhold mellom Russland og vestlige land i 2015. Russlands politikk overfor Vesten vil imidlertid også være preget av den gjensidige avhengigheten knyttet til Russlands energiekspport til Europa og Moskvas forsøk på å opprettholde sin nøkkelposisjon som gass-leverandør. Det forventes derfor at Russland fortsatt vil forsøke å knytte bånd til enkelte av EUs medlemsstater i et forsøk på å utfordre EUs felles energipolitikk.

Ukraina-konflikten har intensivert en østlig dreining i russisk utenrikspolitikk, illustrert av Putins besøk i Beijing i mai 2014. En omfattende avtale om russiske gassleveranser til Kina blir av det russiske lederskapet omtalt som et strategisk veivalg og et svar på vestlige sanksjoner mot Russland. I tillegg deler Russland og Kina ønsket om å redusere USAs dominerende rolle. Dette gjør at de to landene ofte står sammen i internasjonale konflikt-spørsmål. Russland og Kinas sprikende sikkerhetsinteresser og gjensidige historiske skepsis gjør imidlertid at samarbeidet mellom de to landene først og fremst er økonomisk-pragmatisk og ikke politisk forpliktende. Utfordringer knyttet til utbygging av infra-struktur og nye petroleumsfelt bidrar til at Russland vil forbli sterkt knyttet til Europa på energisiden. Kina vil i overskuelig fremtid ikke kunne erstatte Europa som Russlands viktigste energikunde.

Russland har de siste par årene tatt en rekke initiativ for å styrke landets posisjon i Midtøsten. Våpeneksport er Moskvas viktigste virkemiddel i de bilaterale forbindelsene med land i regionen. I et videre perspektiv har Russland likevel begrensede økonomiske interesser i Midtøsten. Regionen er først og fremst en arena for å fremme Russlands globale stormaktsstatus og for å motvirke vestlig innflytelse i internasjonal politikk. Moskvas sterke støtte til Assad-regimet i Syria er blitt det fremste eksempelet på et Russland som motsetter seg vestlig dominans i Midtøsten og i internasjonal politikk generelt.

FOKUS

Russland

«Siden 2007 har Russland opptrådt mer offensivt og i økende grad havnet på kollisjonskurs med Vesten.»

KRAFTIG FALL i rubelkursen. St. Petersburg den 16. desember 2014

Den amerikanskledede koalisjonen mot ISIL stiller Russland overfor et dilemma. Russland deler Vestens ønske om å bekjempe ekstrem islamisme, men frykter samtidig at USAs inngripen mot ISIL igjen vil kunne føre til styrket amerikansk innflytelse i Midtøsten. Balansegangen mellom disse to hensynene vil prege russisk Midtøsten-politikk i tiden som kommer. For Russland vil et hovedmål i 2015 være å sikre at USAs inngripen mot ISIL ikke truer Assad-regimet i Syria.

Økonomi

Russlands økonomiske utvikling representerer en formidabel utfordring for landets myndigheter. Økonomien var inne i en negativ trend allerede før konflikten i Ukraina. Stagnasjonen tiltok som følge av usikkerheten og sanksjonene som konflikten utløste, og akselererte som følge av oljeprisfallet.

Russisk økonomi har lenge slitt med store strukturelle utfordringer i form av korrupsjon, dårlig investeringsklima og høy oljeavhengighet. Mer enn 50 % av budsjettinntektene kommer fra

energisektoren, i all hovedsak fra oljevirksomheten. Veksten i oljeproduksjonen har nå flatet ut, og pessimismen i russisk økonomi er forsterket av det store oljeprisfallet i siste halvdel av 2014.

Synkende oljepris og sviktende tillit til russisk økonomi har medført at landets valuta, rubelen, har falt til sitt laveste nivå siden devalueringen i 1998. Parallelt med dette er kapitalflukten på sitt høyeste nivå siden finanskrisen, og inflasjonen har steget markant. Dette skjer på tross av at landets sentralbank har drevet utstrakte støttekjøp av rubelen og hevet rentenivået i flere omganger. Statens oppsparte midler og sentralbankens reserver brukes i betydelig grad for å dempe effekten av nedgangstidene. Reservene av gull, verdipapirer og utenlandsk valuta er fremdeles betydelige, men med dagens oljepris, negativ vekst og store ambisjoner kan staten allerede i løpet av 2015 få problemer med å levere de godene befolkningen forventer.

MARKERING av den nasjonale enhetsdagen i Moskva.

De vestlige sanksjonene og Russlands egne motsanksjoner utgjør en ytterligere byrde for russisk økonomi. Flere av landets største banker og selskaper er i praksis avskåret fra langsiktig finansiering i det internasjonale kapitalmarkedet. I tillegg innebærer sanksjonene at russiske selskaper ikke kan inngå avtaler om kjøp av vestlig teknologi de er avhengige av for å kunne drive havbasert og ukonvensjonell petroleumsutvinning. Russland har svart på sanksjonene med forbud mot import av de fleste typer matvarer fra Vesten, hvilket bidrar til høyere inflasjon gjennom økte matvarepriser.

Den siste tidens oljeprisfall har synliggjort de strukturelle utfordringene som russisk økonomi står overfor. Økonomien er ensidig avhengig av høye oljeinntekter, og ligger an til resesjon i 2015. Sanksjonene, økte lånekostnader og inflasjon svekker i seg selv investeringslysten blant kapitaleiere og dermed også de langsiktige vekstutsiktene. Den kraftig reduserte oljeprisen fremtvinger dessuten budsjettkutt som blant annet vil gå ut over statens evne til å levere velferdstjenester til befolkningen.

Høy inflasjon vil i tillegg bidra til å uthule lønnsveksten og i mange tilfeller gi negativ reallønnsvekst.

Innenriks

Det har vært en klar autoritær tilstramming internt i Russland siden Putin returnerte til presidentembetet i mai 2012. Putin har konsentrert stadig mer beslutningsmakt hos seg selv og en liten krets av konservative meningsfeller med bakgrunn fra sikkerhetstjenestene og militære strukturer. Denne kretsen deler og forsterker presidentens tilbøyelighet til å betrakte Vesten som fiende.

I dagens økonomiske situasjon kan ikke regimet garantere økonomisk fremgang for befolkningen. For å styrke sin posisjon spiller Putin derfor på nye strenger. Vi ser nå en dreining mot et nytt politisk grunnlag for regimet basert på patriotisme, stormaktsambisjoner og verdikonservatisme. Dette kan bli en ny statsideologi som også kan benyttes for å legitimere den typen revansjistisk utenrikspolitikk som utfolder seg i Ukraina. En forsterket nasjonal-

patriotisk agenda vil befeste det russiske lederskapets antivestlige holdninger og ytterligere vanskeliggjøre en tilnærming mellom Russland og Vesten.

Anneksjonen av Krim har stor støtte i befolkningen, og har bidratt til en kraftig økning i Putins popularitet, godt hjulpet av massive propaganda-kampanjer. Regimet har tatt ytterligere grep for å begrense intern motstand, og da særlig gjennom å begrense muligheten for fri utfoldelse i det offentlige rom. Blant annet har regimet vedtatt nye lover for å styrke kontrollen over pressen og over opposisjonens tidligere hovedarena – Internett. Putin-regimet investerer samtidig tungt for å fremme sitt budskap gjennom statskontrollerte kanaler og formidler effektivt oppfatningen av Russlands offerrolle i møte med en ytre fiende.

Til tross for mange utfordringer er det i dag få tegn til en nær forestående regimeendring. Kreml har utnyttet sin nåværende popularitet i befolkningen til å ta ytterligere grep for å kneble intern opposisjon. I tillegg har regimets retorikk om at Russland står overfor en ytre fiende, til en viss grad gehør også i opposisjonelle kretser og har i betydelig grad samlet befolkningen. Den liberale opposisjonsbevegelsen utgjør per i dag intet reelt alternativ til dagens politiske system; Den er fragmentert, den mangler et klart politisk program, og den har liten appell utenfor de store byene. Per i dag er det ingen samlende liberal eller demokratisk kraft internt i Russland som kan utfordre de sittende makthaverne.

Dersom den økonomiske situasjonen ikke bedres, øker imidlertid muligheten for at krefter både utenfor og innenfor Kreml kan utfordre regimet. Dette bærer bud om et mer uforutsigbart Russland både internt og eksternt. Eventuell misnøye kan komme til å rettes mot Putin og hans rolle frem mot presidentvalget i 2018. Selv om den russiske befolkningens tåleevne er høy, kan retorikk om moralsk overlegenhet og ytre fiender neppe kompensere fullt ut for manglende lønnsutbetalinger og

velferdsgoder på sikt. Kreml har i dag sterkere kontrollmekanismer for å møte folkelig opposisjon enn under de store demonstrasjonene i 2011–12. Som følge av den kraftige økonomiske nedgangen det siste året er imidlertid mobiliseringspotensialet i befolkningen større. Internt i den politiske eliten kan krisen utfordre Putins suverene rolle som øverste politiske megler mellom ulike klaner. Samtidig kan uenighet om økonomisk politikk og kamp om minkende ressurser bidra til at nye allianser kan etableres, noe som kan forrykke balansen i nettverkene i Kreml.

Skulle situasjonen på sikt føre til regimeendring, vil ikke dette nødvendigvis resultere i et Russland som er mer demokratisk eller mer samarbeidsvillig overfor Vesten. Et nytt lederskap kan delvis rekrutteres fra de samme politiske kretsene som styrer i dag, kanskje med enda tydeligere nasjonalistisk profil. En annen mulighet er at landet havner i en situasjon hvor dagens sentraliserte system erstattes av politisk kaos. Sterk sentralisert kontroll og foreløpig høy oppslutning gjør imidlertid at Putin på kort sikt vil fortsette å være premissleverandøren i russisk politikk.

Situasjonen i Nord-Kaukasus forblir Russlands fremste interne sikkerhetsutfordring. I regionens vestlige områder har sikkerhetsstyrkene presset opprørerne på defensiven gjennom en rekke større operasjoner de siste par årene. Voldsnivået i de østlige områdene forblir høyt, særlig i Dagestan, og opprørerne er fremdeles i stand til å gjennomføre større aksjoner i Tsjetsjenia. Myndighetene har lyktes med å forhindre uroen i å spre seg til andre deler av Russland, men ikke klart å nedkjempe opprørsgruppene. Bare deler av de storstilte økonomiske utviklingsplanene for Nord-Kaukasus er gjennomført. Høy arbeidsløshet, islamistiske strømninger, voksende russisk nasjonalisme og brutal fremferd fra sikkerhetsstyrkenes side vil bidra til fortsatt rekruttering til opprørsgruppene.

Den russiske militærmakten
Til tross for nedgangen i russisk økonomi vil

FOKUS

 Russland

«Per i dag er det ingen samlende liberal eller demokratisk kraft internt i Russland som kan utfordre de sittende makthaverne.»

PRO-RUSSISKE SEPARATISTER holder vakt nordvest av Donetsk.

moderniseringen av militærmakten fortsatt ha prioritet. En konsekvens er at NATO og Norge på mellomlang sikt vil stå overfor en stadig mer kapabel russisk militærmakt som disponerer et bredt spekter av virkemidler.

Russisk militær tenkning tilsier at staten bruker de virkemidlene – både militære og sivile – som til enhver tid anses best egnet. Konflikter vil variere i intensitet fra frossen til åpen militær konfrontasjon, og overgangene vil være flytende. Helhetlig tilnærming til maktanvendelse, hvor virkemidlene ses i sammenheng med hverandre, har bred støtte i den russiske forsvarsledelsen. I konflikten med Ukraina har Russland benyttet denne tilnærmingen. Russland har anvendt et bredt spekter av virkemidler, både militære og sivile, åpent og fordekt.

Militært sett har Russland i større grad lyktes med å nå sine målsettinger på Krim enn i Øst-Ukraina. Årsaken til dette var først og fremst at Russland allerede før intervensjonen hadde et stort militært nærvær på Krim. I tillegg ble Russlands handlinger og anneksjon i stor grad støttet av etniske russere, som utgjør flertallet

av befolkningen på Krim. Sammenlignet med Krim har den folkelige oppslutningen om separatistene vært lavere i Øst-Ukraina. Separatistene utviste begrenset militær effektivitet i 2014. Dette ble synliggjort gjennom ukrainske styrkers militære fremgang gjennom sommeren 2014, som medførte at Russland måtte sette inn regulære styrker i Øst-Ukraina for å stanse den ukrainske offensiven.

I konflikten med Ukraina har Russland vist evne til å gjennomføre strategiske forflytninger og konsentrasjon av relativt store styrker på kort tid. Allerede én uke etter at tidligere president Janukovitsj forlot Ukraina, hadde Russland forsterket sin garnison på Krim. Etter én måned hadde de bygd opp en robust intervensjonsstyrke langs store deler av den russisk-ukrainske grensen. Tilstedeværelsen av disse styrkene har i tiden etter lagt betydelig press på Ukraina og begrenset landets militære handlefrihet. Disse styrkene ble også brukt som basis for betydelig grensekryssende aktivitet, som toppet seg sensommeren 2014.

Det militære engasjementet i konflikten i Øst-Ukraina har medført høye tapstall på begge

DELTAGELSE AV DET NYE russiske kampflyet SU-34 FULLBACK i en militærparade i Minsk.

sider og overgrep mot sivile. Russiske hemmelige tjenester, spesialstyrker og luftmobile innsatsstyrker har hatt en betydelig rolle i å støtte separatistenes operasjoner med trening, etterretning, ildstøtte og materiell. Den russiske virksomheten inne i Ukraina har videre vært understøttet av en større permanent tilstedeværelse av regulære styrker på russisk side av grensen. Russland har stått bak massive informasjonsoperasjoner for å påvirke opinionen både hjemme i Russland og internasjonalt. Særlig innledningsvis i konflikten var det svært utfordrende for ukrainske myndigheter å håndtere den helhetlige russiske tilnærmingen, hvor sivile og militære virkemidler ble benyttet på en koordinert måte.

Den russiske forsvarsreformen, som ble påbegynt i 2008, vil fortsatt prege kapasitets-utvikling og styrkestruktur. Reformen har resultert i en betydelig slankere og mer mobil militær organisasjon med høyere reaksjons-evne. I moderniseringsplanene opprettholdes prioriteten til de strategiske kjernevåpen-styrkene, luftlandestyrker, luftforsvaret og marinen. Moderniseringen av russisk militær-makt har til nå hatt vedvarende sterk politisk støtte fra president Putin og hans nærmeste krets. Det føderale budsjettet for 2015–2017 ble vedtatt mens oljeprisen og rubelkursen var i

fritt fall, og må trolig revideres kraftig. Dette vil sannsynligvis innebære en rekke kutt. Likevel tyder mye på at bevilgningene til militær-makten vil fortsette å øke. I 2013 brukte Russland for første gang siden 2003 en større andel av sitt brutto nasjonalprodukt (BNP) på forsvar enn det USA gjorde. Budsjettposten “Nasjonalt forsvar” tilsvarte da 3,1 % av BNP. I 2014 økte andelen til 3,4 % av BNP, og i 2015 legges det opp til en videre økning til 4,2 %. Fra og med 2015 ligger Russland an til å bruke en høyere andel av sitt BNP på “nasjonalt forsvar” enn på helse.

Etter 2011 har forsvarsutgiftene vokst raskere enn andre budsjettkapitler. Dersom planen følges, vil forsvarsutgiftene reelt øke med 68 % fra 2011 til 2015, en betydelig høyere vekst enn for statsbudsjettets samlede utgifter. Budsjett-posten “nasjonalt forsvar” vil i 2014 og 2015 få en reell vekst på henholdsvis 10 og 24 prosent, for deretter å reduseres noe de påfølgende to årene. Det er imidlertid usikkerhet knyttet til plantallene, og usikkerheten har forsterket seg betraktelig i forbindelse med den økonomiske nedgangen. De siste budsjettplanene avdekker også noe lavere tildelinger enn det som har ligget til grunn i tidligere planer. Med bakgrunn i forventninger om svakere BNP-vekst må forsvarsutgiftenes andel av BNP økes ytterligere for å fullfinansiere planlagte anskaffelser.

Til tross for militærmaktens prioritet vil trolig sanksjoner og økonomiske utfordringer bidra til at flere prosjekter i det statlige våpen-programmet GPV 2020 må utsettes til neste planperiode, GPV 2025. I den krevende økonomiske situasjonen og med utfordringer knyttet til korrupsjon og industriens produksjonsevne pågår det likevel systematisk utvikling og produksjon av høyt prioritert materiell som missiler, kampfly, helikoptre og ubåter.

I desember 2014 opplyste Russlands forsvars-minister at luftstyrkene gjennom året hadde mottatt nærmere 150 nye og moderniserte fly av forskjellige typer, nesten like mange nye helikoptre, samt syv bataljonsett med langtrekkende strategisk luftvern. Av nytt landmateriell nevnte forsvarsministeren ett brigadesett bakke-til-bakke-missiler av typen Iskander, nærmere 300 moderniserte stridsvogner og om lag 5 000 andre kjøretøy. Marinen ble styrket med en atomdrevet multirolle-undervannsbåt, en konvensjonell angrepsundervannsbåt og til sammen 15 ulike overflatefartøy. Mot slutten av året overtok marinen i tillegg en ny atomdrevet strategisk undervannsbåt. For 2015 er det annonsert at militærmakten vil få tilført ytterligere om lag 150 fly og helikoptre av forskjellige typer, et antall nye luft-til-luft og luft-til-bakkemissiler og kryssermissiler til strategiske bombefly. Landstyrkene skal motta nok et brigadesett Iskander-missiler, og marinen skal blant annet få tre nye fregatter og en konvensjonell angrepsundervannsbåt. Avhengig av hvor lenge sanksjonene innført etter oppstarten av konflikten i Ukraina blir opprettholdt, vil marinen på sikt også kunne bli styrket med ett til to fransk-produserte helikopterbærende landgangsfartøy tilsvarende MISTRAL-klassen. Styrkene på Kolahalvøya, inkludert den russiske Nordflåten, har mottatt og vil fortsette å motta sin andel av alt dette materiellet.

Kjernevåpen vil fortsatt utgjøre fundamentet i russisk avskrekkingsevne. Russlands sam-lede kjernefysiske kapasitet er blitt betydelig

reduisert de siste tiårene, blant annet som resultat av gjensidige nedrustningsforpliktelser. Samtidig videreføres og fornyes den strategiske avskrekkingsevnen gjennom modernisering og utskifting av både kjernevåpen og evnen til å levere disse. I løpet av det neste tiåret vil de fleste systemene fra sovjettiden være byttet ut. Russland prioriterer også utvikling av langt-rekkende konvensjonelle presisjonsvåpen, som på sikt vil kunne representere et supplement til kjernevåpnenes globale og regionale roller.

Strategiske styrkeoverføringer utføres med jernbane, fartøy og fly, hvor større avdelinger kan flyttes med eller uten tilhørende tungt materiell, ofte over betydelige avstander. Evnen til strategisk styrkeoverføring, særlig med transportfly, søkes utviklet gjennom jevnlig øving og tilførsel av nytt materiell. Dette øker igjen evnen til russisk maktprojeksjon og hurtighet. I løpet av året har det vært gjennom-ført et større antall øvelser og beredskaps-tester ved en rekke militære avdelinger, der formålet har vært å evaluere resultatene av den pågående militærreformen. En annen hensikt har vært å stille krav til militære sjefer om å produsere reell gripbar kampkraft og beredskap.

Russisk militær og politisk ledelse har rettet stor oppmerksomhet mot den årlige militær-strategiske øvelsen. Vostok-2014 ble gjennom-ført i Det østlige militærdistrikt, hvor også soldater fra de øvrige militærdistriktene, de strategiske styrkene og den hurtige utryknings-styrken fra Organisasjonen for kollektiv sikkerhet (CSTO) deltok. Ut over å utvikle den russiske militærmakten hadde øvelsen som målsetting å sende et politisk signal til aktører i Stillehavsregionen.

I løpet av 2014 ble det gjennomført flere større øvelser i Østersjøområdet. I tillegg er det ob-serververt økt etterretningsinnsamling ved bruk av fly og fartøy i området. Økt russisk militær aktiv-itet i området tilskrives behovet for å markere evne til forsvar av strategiske interesser overfor NATO.

«Kjernevåpen vil fortsatt utgjøre fundamentet i russisk avskrek-kingsevne.»

ET RUSSISK KAMPFLY av typen SU-34 FULLBACK blir identifisert over Østersjøen.

Vektlegging av evnen til å flytte styrker, kombinert med høy reaksjonsevne for deler av den militære strukturen, gir kort overførings-tid av militære styrker. Videre er det satset på langtrekkende presisjonsvåpen, spesialstyrker, nettverksoperasjoner og effektivisering av beslutningsprosessen ved bruk av militærmakt. Russisk militær maktbruk kan klargjøres under dekke av beredskapstiltak og øvelser i en tidlig fase. Summen av disse forholdene gir betydelig redusert russisk reaksjonstid, som igjen kan bety kort varslingstid for motparten i en eventuell konflikt.

Den russiske marinen har siden 2012 hatt kontinuerlig tilstedeværelse i Middelhavet, blant annet for å vise sin støtte til det sittende regimet i Syria. Den russiske marinen har særlig bidratt til å støtte syriske myndigheter gjennom

transport av våpen og ammunisjon. Tilstede-værelsen ivaretar behovet for å markere russiske interesser i regionen, profilerer Russland som internasjonal aktør og gir mulighet til å overvåke vestlige flåtebevegelser. Til tross for at aktiviteten i Middelhavet tærer hardt på Russlands aldrende marine, gis det politiske signaler om at en slik internasjonal tilstedeværelse er en prioritert virksomhet i årene som kommer. Russlands maritime ambisjon vil kreve en fortsatt satsing på vedlikehold, modernisering og nybygg av fartøy.

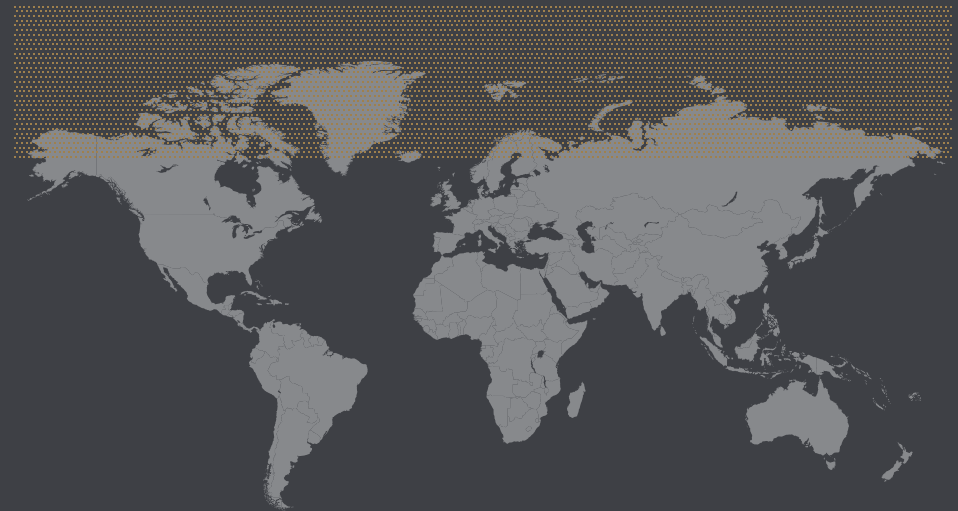
Samlet sett medførte Russlands handlinger i Ukraina, øvelse Vostok-2014, en rekke beredskapstester og kontinuerlig tilstedeværelse av marinen i Middelhavet at den russiske militære aktiviteten i 2014 endte på det høyeste nivået siden den kalde krigen.

**Avsluttende vurdering
Russland og Nordområdene**

Til tross for de betydelige militære og sikkerhetspolitiske endringene i 2014 fastholder Etterretningstjenesten vurderingen av at Russland i dagens situasjon ikke utgjør noen militær trussel mot Norge. Trussel er en kombinasjon av faktorene kapasitet og intensjon. Selv om kapasiteten er økende, er det i dag vanskelig å se en rasjonell grunn til russisk militær aktivitet mot Norge i et kort til mellomlangt perspektiv. Intensjonen kan imidlertid endre seg over tid. Det knytter seg i dag betydelig usikkerhet til Russlands langsiktige utvikling. Landets økonomi er i alvorlig krise, og det pågår en autoritær tilstramming i innenrikspolitikken. Propagandaen tegner et ytre fiendebilde for å samle befolkningen, og nasjonalpatriotismen bygges som ny statsideologi. Bruken av militær makt mot Ukraina og den folkerettsstridige anneksjonen av Krim viser et Russland som er villig til å gå langt for å beskytte sine strategiske interesser. I denne situasjonen er det av økt betydning for Norge å følge Russlands langsiktige politiske, økonomiske og militære utvikling.

NORDOMRÅDENE OG ARKTIS

NORDOMRÅDENE OG ARKTIS

■ Russland har definert Arktis som landets viktigste fremtidige ressursbase. Fra kyststatenes ståsted anses forutsigbarhet og stabilitet som viktige forutsetninger for økonomisk utvikling i de arktiske områdene. Russland har derfor vært opptatt av å unngå at det forverrede forholdet mellom Russland og Vesten etter Ukraina-konflikten smitter over på det internasjonale samarbeidet i Arktis. Økt bekymring knyttet til NATOs tilstedeværelse, i kombinasjon med styrkede anti-vestlige holdninger, kan imidlertid føre til at Russland i økende grad oppfatter også Arktis som et område med sikkerhetspolitiske utfordringer. Sentrale russiske beslutningstakers ønske om å gjenreise Russlands stormaktsstatus kan bidra til et mer uforutsigbart og utfordrende Russland også i nord.

I 2015 ventes fortsatt satsing i det russiske Arktis – både på konkrete energiprojekter og på Nordøstpassasjen. Satsingen vil imidlertid bli påvirket av kraftige fall i råvarepriser og vestlige sanksjoner innført som følge av Ukraina-krisen. Lavere forventninger til trafikkvekst langs Nordøstpassasjen vil også kunne bidra til å bremse den russiske satsingen.

Danmark presenterte sitt krav til kontinentalsokkelområde under Polhavet ved utgangen av 2014, og i løpet av 2015 vil sannsynligvis Russland og Canada presentere sine krav. Fremleggelsen av store og til dels overlappende sokkelkrav vil kunne skape nye spenninger i regionen, men vil trolig ikke lede til konfrontasjon eller konflikt.

Russland har gjennomført en rekke tiltak for å synliggjøre og sikre sine interesser i Arktis. Den arktiske militære kommandoen ble formelt etablert 1. desember 2014. Russland har gjenåpnet tidligere baser og etablert permanent tilstedeværelse på nye steder i Arktis. På grensen til Finland er det reetablert en infanteribrigade.

Russiske konvensjonelle styrker i Norges nærområder har som hovedoppgave å forsvare viktige deler av landets strategiske kjernevåpenstyrker. Landstyrkenes aktivitet i 2014 har i all hovedsak vært av rutinemessig karakter. Unntaket er overføring av bataljonsstridsgrupper til grenseområdet mot Ukraina i forbindelse med den pågående konflikten. For fartøy tilhørende Nordflåten har det vært registrert økt aktivitet i områder som Nordøstpassasjen, Middelhavet og Svartehavet. Luftstyrkene har både høyere aktivitetsnivå og økt kompleksitet i treningen sammenlignet med situasjonen for ti år siden.

MØTE MELLOM utenriksminister Børge Brende og den russiske utenriksministeren Sergej Lavrov i Moskva.

Sikkerhetspolitikk

Det internasjonale samarbeidet i Arktis er tuftet på de tilstøtende kyststatenes sammenfallende interesser. Kyststatene har sterk egeninteresse av at regionen forblir en lavspenningsregion, og at grenseoverskridende utfordringer håndteres i fellesskap. Russland har i flere år vært opptatt av å fremstå som en ansvarlig aktør som følger havretten i Arktis. Ukraina-konflikten har imidlertid resultert i økt mistenksomhet og svekket tillit mellom Russland og Vesten. Dersom spenningen mellom Russland og Vesten vedvarer, og de bi- og multilaterale kontaktflatene med Russland blir færre, vil mistilliten kunne skade samarbeidsklimaet i Arktis. De vestlige sanksjonene mot Russland begrenser allerede samarbeidet mellom russiske og vestlige selskaper på kontinentalsokkelen i russisk Arktis.

På russisk side er det økt bekymring knyttet til NATOs tilstedeværelse og aktivitet i de arktiske områdene. Sammen med styrkede antivestlige holdninger i Russland kan dette føre til at Russland i økende grad ser også Arktis som et område med sikkerhetspolitiske utfordringer.

I et stadig mer sentralstyrt Russland vil de samme beslutningstakerne som har hatt ansvar

for Russlands fremferd i Ukraina, også ta de overordnede beslutningene om russisk Arktis-politikk. For disse står Russlands stormakts-status sentralt. Til tross for at Russland har interesse av at russisk ressursutnyttelse i regionen i minst mulig grad forstyrres av internasjonal spenning, har sannsynligheten økt for at Russland vil føre en noe mer utfordrende utenrikspolitikkk også i Arktis. Særlig vil dette kunne gjøre seg gjeldende i situasjoner hvor Moskva opplever at russiske interesser er truet.

Russland ønsker gode relasjoner til enkeltland i Arktis. Konkrete initiativer vil kunne være forsøk på å begrense smitteeffekten fra Ukraina og i størst mulig grad prioritere bilaterale forbindelser med andre stater i Arktis. Russland er bekymret for at regionen i økende grad internasjonaliseres. Som et resultat har russisk skepsis til mulig økt tilstedeværelse av EU og NATO i Arktis økt i løpet av 2014.

Det vestlige og russiske bildet av den senere sikkerhetspolitiske utviklingen i Europa skiller seg sterkt fra hverandre. Mens Vesten på sin side innførte sanksjoner som svar på russisk aggresjon, ser Russland sanksjonene som ledd i en vestlig strategi for å svekke russisk innfly-

telse i sine nærområder. Fra et russisk perspektiv er Russland i en situasjon hvor de må agere på intensiverte vestlige forsøk på å svekke russiske interesser. Det medfører at russiske myndigheter anser det som nødvendig å legge strategier for å tilpasse seg en ny virkelighet.

Ut fra en slik virkelighetsforståelse, tatt i betraktning at alle Russlands naboer rundt Polhavet er en del av den vestlige forsvarsalliansen, vurderer Russland ulike tiltak for å unngå at russiske interesser i Arktis blir truet. Strategier for å påvirke/endre oppfatninger som ikke er forenlige med russiske interesser, implementeres gjerne ved bruk av diplomatiske virkemidler. Tiltak for å markere russisk suverenitet og avskrekke potensielle utfordrere i nord involverer gjerne kapasiteter fra Russlands væpnede styrker. Nordflåtens tokt langs Nordøstpassasjen de siste årene må ses i en slik sammenheng.

Den reduserte tilgangen til utenlandsk kapital som vedvarende sanksjoner medfører, kombinert med redusert oljepris, vil bidra til å dempe investeringene i Russlands oljedominerte økonomi kraftig. Sanksjonene mot eksport av visse typer teknologi, varer og tjenester til oljesektoren svekker på sin side evnen til å utvikle nye energiressurser. I sum bidrar sanksjonene med andre ord til å begrense Russlands oljeproduksjon på mellomlang og lang sikt.

Dette gjelder særlig på sokkelen i Arktis hvor de russiske selskapene fremdeles er svært avhengige av vestlig kapital og kompetanse. Dersom ikke sanksjonene heves, og oljeprisen forblir lav, vil det innebære betydelig mindre petroleumsvirksomhet til havs i nord enn hva man forutså for kun kort tid siden; den betydelige oljeproduksjonen fra sokkelen i Arktis som man tidligere kunne forvente mot slutten av 2020-tallet, skyves nå ut i tid eller minimeres.

Den landbaserte olje- og gassutvinningen på russisk side i Arktis vil fortsette å utvikle seg til tross for sanksjoner og redusert oljepris. Det utnyttede ressurspotensialet er stort og må

utvikles for å kompensere for fallende produksjon på eldre felt lenger sør. Denne trenden bidrar til å øke nordområdenes betydning for russisk økonomi.

Havbunnen under Polhavet forventes å få mer oppmerksomhet i 2015. Danmark presenterte sitt krav på kontinentalsokkelområder i Polhavet ved utgangen av 2014. I løpet av 2015 vil sannsynligvis Russland og Canada presentere sine krav for den internasjonale kontinentalsokkelkommisjonen i New York. Danmark har allerede i sin presentasjon for kommisjonen gjort krav som omfatter den undersjøiske Lomonosovryggen, som strekker seg på tvers av polbassenget via den geografiske Nordpolen. Russland og Canada vil kunne komme til å ha tilsvarende krav. Fremleggelsen av store og til dels overlappende sokkelkrav vil kunne skape nye spenninger i regionen, men vil trolig ikke lede til konfrontasjon eller konflikt.

De arktiske landene har både enkeltvis og samlet ønsket å fremstå som troverdige forsvarere som vil leve etter havretten. Hvordan de fremsetter og forfølger sine sokkelkrav i Polhavet i det kommende året vil kunne få betydning for hvordan landene blir oppfattet av aktører utenfor regionen. Skulle kravene som fremsettes fremstå som urimelige eller politiserte, vil andre land i større grad kunne komme til å markere misnøye og søke å involvere internasjonale fora i den generelle forvaltningen av Polhavet.

Nordøstpassasjen

Ifølge den russiske Arktis-strategien fra 2009 er Arktis Russlands viktigste fremtidige strategiske ressursbase. Skipstransport og offshoreløsninger er nødvendige for utviklingen av flere felt i nord. Dersom utbyggingen av nye utskipingspunkter for olje og produksjonsanlegg for flytende naturgass går som planlagt, vil denne aktiviteten generere betydelig regional trafikk langs Nordøstpassasjen i mange år fremover. Dette har strategisk betydning for Russland ettersom de eksisterende rørledningene for gasseksport i høy grad binder landets gasssektor til det stagnerende europeiske markedet. Utskiping

FOKUS

 Nordområdene og Arktis

«Sanksjonene mot eksport av visse typer teknologi, varer og tjenester til oljesektoren svekker på sin side evnen til å utvikle nye energiressurser.»

av gass og andre naturressurser fra havner i Arktis kan derimot nå andre markeder enn det europeiske.

Mens russerne bruker sjøveien for å utvikle sine nordlige områder, ventes den internasjonale interessen for Nordøstpassasjen å holde seg lav. Forventningene til at Nordøstpassasjen skal bli en attraktiv og strategisk viktig snarvei mellom Asia og Europa, har gått kraftig ned de siste årene. Selv med betydelige klimaendringer og en dramatisk nedsmelting av sjøisen i sommerhalvåret, vil Nordøstpassasjen i all hovedsak forbli et sesongalternativ for enkeltaktører. Utfordringene for skipsfarten vil fortsatt inkludere is og ising, selv i den gunstigste seilingssesongen, vanskelige grunnforhold, sprengt isbryterkapasitet, økende krav til egnet skipsdesign og forsikring samt en åpenbar mangel på infrastruktur – inkludert søk- og redningskapasitet – langs ruten.

Russland har styrket sin nasjonale kontroll med Nordøstpassasjen gjennom nasjonal lovgivning. I dette ligger det også et potensial for mellomstatlige uoverensstemmelser. Særlig vil Russlands implementering av et reguleringsregime i hele den økonomiske sonen kunne skape uenighet. Mens Russland viser til landets folkerettslige adgang til å treffe ikke-diskriminerende tiltak i farvann som er isdekt hele eller store deler av året, vil andre aktører kunne anføre at reguleringene strider mot rettsprinsippet om havenes frihet.

Militær utvikling

Til tross for at den russiske militærmakten i nordområdene først og fremst har en strategisk rolle, er den samtidig et viktig virkemiddel for å oppnå ønsket grad av kontroll i Arktis. I 2014 har etableringen av militær infrastruktur i Arktis økt i omfang. For å reetablere permanent tilstedeværelse på De nysibirske øyer, har Nordflåten de tre siste årene gjennomført rekognosering og transport av materiell langs Nordøstpassasjen. Videre er det reetablert infrastruktur for luftovervåking og flyoperasjoner en rekke steder mellom Franz Josef Land og Beringstredet.

Kjernevåpen spiller en nøkkelrolle i russisk avskrekkingsspolitikk, og de strategiske undervannsbåtene er sentrale elementer i denne evnen. Undervannsbåtene og Nordflåtens evne til å beskytte disse i havn og på patrulje er kjernen i russisk militær aktivitet i Nordområdet.

Russlands evne til å levere våpen og beskytte sine strategiske kapasiteter og kjerneområder er økende – også med våpen som har rekkevidde til å dekke store deler av norsk land-, luft- og sjøterritorium. Allerede i dag har Russland en betydelig evne til å beskytte seg mot luftangrep og langtrekkende kryssermissiler. Denne evnen videreutvikles gjennom etablering av en kjede varslingsradarer og tilførsel av luftvern med et betydelig utvidet dekningsområde. Russland fortsetter patruljering med strategiske missilbærende ubåter. Testing av nye kapasiteter tilført i fjor har preget 2014. I løpet av høsten ble det fra Norges nærområder gjennomført ytterligere testskytinger av et nytt interkontinentalt ballistisk missil med kapasitet til å bære kjernefysisk stridshode. Nedslag ble registrert helt øst i Russland.

Det forventes tilførsel av flere nye kamp- og støttefartøy til Nordflåten i 2015. Fartøyene er bygget ved verft i Østersjøen. Den maritime aktiviteten i lokale farvann vil derfor preges av testing og oppøving av disse fartøyene og av ubåter som etter uttesting vil bli overført til andre flåter.

Russland opprettholder sine strategiske flygninger med tunge og middelstunge bombefly i våre nærområder. Et viktig formål med flygningene er å demonstrere evnen til operasjoner med flybårne strategiske kjernevåpen, samt å signalisere til resten av verden – og spesielt USA – at den russiske militærmakten ikke kan ignoreres. Generelt sett har luftaktiviteten økt noe over Arktis. Luftaktiviteten på Kola, med tilstøtende områder og langs norskekysten, har vært uendret i 2014. Aktiviteten var konsentrert til annet halvår. I nordområdene er det registrert et økende antall flygninger med etterretningsfly.

ET RUSSISK strategisk bombefly av typen TU-95H på tokt.

Landstyrkene på Kolahalvøya vurderes i utgangspunktet å være defensivt orienterte. De har som hovedoppgave å forsvare russisk territorium generelt og de missilbærende ubåtene spesielt. Disse oppgavene sikrer i tillegg evnen til å drive effektiv episode-, krise- og konflikthåndtering, inkludert forsvar mot overraskende angrep, og å stille reaksjonsstyrker til disposisjon for oppdrag i andre deler av Russland. Aktiviteten hos landstyrkene, som organisatorisk er underlagt Nordflåten, var i 2014 omtrent på samme nivå som i 2013. Deler av landstyrkene ble overført til grenseområdet mot Øst-Ukraina i forbindelse med den pågående konflikten.

Den 1. desember 2014 ble det med utgangspunkt i Nordflåten etablert en felles militær kommando for den arktiske regionen. Den nye kommandoen vil ha sammenhengende kommandomyndighet for det russiske Arktis, i motsetning til den nåværende strukturen, der ansvaret er delt mellom tre militærdistrikter. Den arktiske kommandoen vil sannsynligvis forbedre Russlands evne til å planlegge, koordinere og utføre operasjoner i Nordområdene og styrke interdepartemental samhandling.

Etablering av dedikerte arktiske brigader har vært et tema i russiske medier siden 2011. En motorisert infanteribrigade, som ble nedlagt i

2008, reetableres nå i Alakurtti, som ligger i Murmansk fylke ved grensen til Finland. Russland har annonsert at nok en brigade skal etableres i Jamalo-Nenetsk autonome område i 2016, omtrent 1 600 km øst for grensen til Norge. Etablering av de to nye arktiske brigadene vil styrke den russiske landmilitære tilstedeværelsen i Nordvest-Russland.

For å kunne gjennomføre offensive operasjoner av et visst omfang i nord kan det likevel være nødvendig å tilføre forsterkninger. Forsterkningskonseptet inngår i russiske planer og øves jevnlig, og ble effektivt demonstrert under Ukraina-konflikten.

Som et resultat av militærreformen, og derav økt evne til styrkeprosjeksjon, er varslingstiden for russiske militære forberedelser og styrkeoppbygging redusert fra måneder til uker og dager. Også dette ble tydelig demonstrert under Ukraina-konflikten.

Russland har under konflikten med Ukraina vist evne til å integrere militærmakt med diplomatiske og økonomiske virkemidler samt informasjons- og cyberoperasjoner. En slik helhetlig og koordinert bruk av statens virkemidler må forventes også i eventuelle fremtidige russiske militære operasjoner i nord og andre steder.

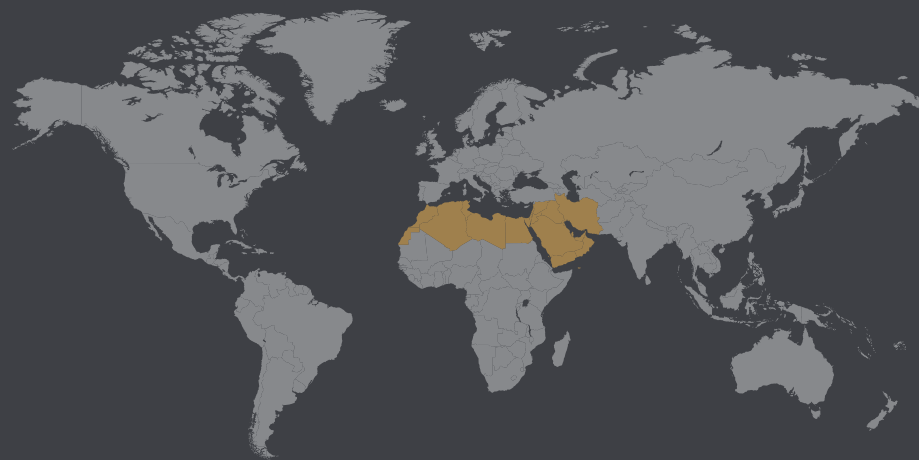
FOKUS

Nordområdene og Arktis

«I 2014 har etablering av militær infrastruktur i Arktis økt i omfang.»

MIDTØSTEN OG NORD-AFRIKA

MIDTØSTEN OG NORD-AFRIKA

Den dramatiske utviklingen i Syria og Irak det siste året viser hvilke omfattende utfordringer knyttet til statsbygging, økonomi, sosial uro og nasjonale konflikter Midtøsten og Nord-Afrika står overfor. Kampen om hvem som skal ha innflytelse over politiske og sosiale institusjoner, vil fremdeles prege agendaen i flere land der dagens politiske systemer er satt under press. Nasjonale konfliktlinjer i Syria, Egypt, Libanon, Irak, Jemen og Libya vil medføre fortsatt politisk usikkerhet og sikkerhetsutfordringer. Borgerkrigen i Syria vil fortsette og påvirke regionale allianser og naboland. Irak vil fortsatt være preget av væpnet konflikt der både det sjia-dominerte styret i Bagdad og kurderne i nord kjemper mot ISIL og andre sunnimuslimske militser om territoriell kontroll. En svært ustabil situasjon har også utviklet seg i Jemen, der svake nasjonale styresmakter står konfrontert med Houthi-militsens væpnede opprør, aktivitetene til al-Qaida på den arabiske halvøy (AQAP), og løsrivelseskrav fra krefter i den sørlige delen av landet. I verste fall kan Jemen kastes ut i en borgerkrig som også kan bli en trussel mot stabiliteten på Den arabiske halvøy.

Regionale utfordringer knyttet til svak myndighetskontroll i Sahel-regionen spiller inn på sikkerhetssituasjonen i Algerie, Libya, Egypt og andre land i Nord-Afrika. I likhet med Libya og Algerie, har også Syria, Irak, Jemen og Sinai utviklet seg til arenaer for militante islamister. Særlig situasjonen i Libya er urovekkende.

Iran kan inngå en endelig avtale med P5+1 om landets atomprogram i 2015. En slik avtale vil forlenge tiden Iran trenger til å utvikle et kjernefysisk våpen. Det er lite sannsynlig at Iran vil inngå en avtale som helt fratar landet en reell mulighet til å utvikle kjernevåpen i et lengre tidsperspektiv.

Regionale utviklingstrekk

Midtøsten og Nord-Afrika har de siste fire årene stått overfor dramatiske omveltninger etter at de fleste av landene i regionen har opplevd demonstrasjoner mot autoritære regimer. Det siste året har vi sett en dramatisk forverring av sikkerhetssituasjonen i flere land i regionen. Det eksisterer nå et belte av svake og destabiliserte stater som strekker seg fra Nord-Afrika via Midtøsten til Sentral-Asia. Dersom denne utviklingen fortsetter, kan det få store konsekvenser for den fremtidige stabiliteten i denne delen av verden og forskyve den eksisterende maktbalansen mellom statene i regionen. I verste fall kan det føre til at flere stater i Midtøsten og Nord-Afrika trekkes inn i de eksisterende konfliktene. Dette representer en bekymringsfull utvikling for NATO, Europa og verden forøvrig.

Det er særlig tre grunnleggende konfliktlinjer som har gitt opphav til uro i dagens Midtøsten, som fortsatt vil være konfliktdrivende i 2015:

For det første er det en politisk og sosioøkonomisk konflikt mellom privilegerte eliter som dominerer statsapparat og forretningsliv, og majoriteten av befolkningen som har små muligheter til politisk medbestemmelse og sosial mobilitet. Denne typen spenninger forklarer noe av oppstanden mot lite inkluderende regimer i regionen de siste årene, og utgjør fortsatt et sosialt og politisk konfliktpotensial i flere land som ennå ikke har opplevd større protester, blant annet flere av landene omkring Golfen.

For det andre er det en konflikt mellom etniske og religiøse grupper som ofte går hånd i hånd med politiske og sosioøkonomiske skillelinjer, og som i mange tilfeller også går på tvers av nasjonale grenser. Syria, Libanon og Irak er eksempler på stater der kampen om politisk makt, samfunnsposisjoner og materiell velstand i stor grad faller sammen med etnisk og religiøs gruppetilhørighet, og der denne gruppetilhørigheten strekker seg til familier, stammer og trosfeller i nabolandene. Dette gjør borger-

krigen i Syria og fremgangen for Den islamske staten i Syria og Levanten (ISIL) til en trussel mot stabiliteten i et sammenhengende land-område som strekker seg fra Beirut i Libanon til Basra i det sørlige Irak.

Sist, men ikke minst, går det en storpolitisk konfliktlinje i regionen mellom Saudi-Arabia og de såkalte "moderate" arabiske regimene på den ene siden og Iran sammen med Syria og libanesisk Hizbollah på den andre. Denne konflikten motiveres av og bidrar til å forsterke motsetningsforholdet mellom sunni- og sjiamuslimer i regionen. Spesielt bidrar den til å eskalere den syriske borgerkrigen og den væpnede konflikten i Irak. Saudi-Arabia og de andre monarkiene på Den arabiske halvøy ønsker å bevare eksisterende maktstrukturer på halvøya, og har i denne sammenheng sett USA som sin sikkerhetsgarantist. Iran ønsker på sin side å utfordre de politiske systemene på Den arabiske halvøy, begrense monarkienes regionale innflytelse og samtidig demme opp mot det amerikanske hegemoniet i Midtøsten. De politiske omveltningene i Midtøsten har så langt ikke fremmet en demokratisk utvikling i regionen. Politisk liberale miljøer står svakt i de fleste av landene, mens autoritære og radikale krefter vinner terreng. Ett av de store usikkerhetsmomentene er islamistbevegelsenes fremtidige rolle og deres ønske om å bringe stat og samfunn mer i pakt med islam og islamsk lov. Islamistbevegelsene står i et motsetningsforhold til sekulære krefter, men islamistmiljøene er også preget av interne spenninger og rivalisering.

I de enkelte landene kan politiske spenninger gi opphav til interne konflikter av den typen vi allerede har sett utspille seg i Syria, Irak, Libya og Egypt. Sosial uro og krav om endring kan etter hvert også gjøre seg gjeldende i land hvor større protester ennå ikke har funnet sted, herunder Jordan, Kuwait, Saudi-Arabia og andre stater på Den arabiske halvøy.

Israel er fortsatt teknologisk og militært overlegen i regionen. Ut over Iran, som er engasjert i

SAMMENSTØT MELLOM ISIL og irakiske sikkerhetsstyrker i den irakiske byen Saadiya.

Foto: NTB Scanpix

en ikke-konvensjonell, lavintensitets-konflikt med landet, vurderes ingen av statene i Midtøsten å ha intensjon om å utfordre Israel militært. Iran, Hizbollah, diverse palestinske grupper og visse militante islamske grupper har intensjon om og kapasitet til å ramme Israel, men er begrenset av mangel på en felles agenda, samt et lokalt og nasjonalt handlingsrom.

Konflikten mellom Israel og palestinerne vil bli overskygget av andre konflikter i regionen det kommende året. Det ligger ikke an til nye forhandlingsrunder mellom partene per nå, og det er følgelig heller ikke forventet at partene vil komme frem til en fungerende tostatsløsning eller en løsning på Jerusalems status i løpet av 2015.

Utviklingen som vi nå ser flere steder i Midtøsten og i Nord-Afrika, kan også gi opphav til enda større regional ustabilitet det kommende året.

Manglende styring og myndighetskontroll i flere land øker faren for terror, både i regionen og i Europa – først og fremst ved at militante grupper får tilgang til nye områder for treningsaktiviteter og transitt av personell. I Syria og Irak har jihadistiske grupper allerede kontroll over store landområder, og et betydelig antall frivillige har reist fra europeiske land for å slutte seg til

kampen. De store flyktningstrømmene fra konfliktene i Syria og Irak kan også bidra til destabilisering av mottakerland som Libanon og Jordan.

Oppløsningstendensene i Syria og Irak kan på sin side føre til etablering av nye, statsliknende strukturer i dette området – av den typen vi finner i det selvstyrte kurdiske området i Nord-Irak (Kurdish Regional Government – KRG). E slik utvikling kan få store konsekvenser for stabiliteten i regionen og forskyve den eksiterende maktbalansen mellom statene. I verste fall kan dette føre til at flere stater i Midtøsten trekkes inn i de eksisterende konfliktene.

Irak og Syria

Sikkerhetssituasjonen i Irak har i 2014 forverret seg ytterligere, og voldsnivået mellom ulike grupperinger, både statlige og sivile, er økende. Gjennom en offensiv sommeren 2014 tok ISIL kontroll over store deler av de sunni-dominerte områdene av Irak. ISIL dominerer nå store områder fra Diyala-provinsen i Irak i øst til Aleppo-provinsen i Syria i vest. Den pågående luftkampanjen har til nå bremsset ISILs territorielle fremgang i Irak, men har ennå ikke maktet å nedkjempe gruppen.

ISIL er en jihadistisk sunni-gruppe med utspring i al-Qaida i Irak. ISILs målsetting er å etablere en grenseoverskridende islamsk stat som styres etter gruppens ekstreme tolkning av islamsk lov. I tillegg til å ha betydelige økonomiske ressurser har ISIL også en betydelig militær kapasitet og ambisjoner om å bygge statsliknende strukturer. Den hurtige ekspansjonen i Irak skyldes i stor grad at ISIL har utnyttet sunniarabisk misnøye med myndighetene i Bagdad, som over tid har ført en autoritær politikk langs sekteriske linjer. Gruppen står nå i spissen for en bred front av væpnede sunniarabiske grupper. Sammen har de fratatt myndighetene kontroll over store deler av de vestlige og nordvestlige delene av landet, ressursene i dette området og grensen mot Syria.

De irakiske myndighetene har hittil ikke håndtert utfordringen de står overfor på en tilstrekkelig effektiv måte. I Irak er både regjeringen og sikkerhetsapparatet sjia-dominert, og de irakiske sikkerhetsstyrkene (ISF) innbefatter elementer fra militser med klar sekterisk tilhørighet. Etter at ISF i praksis kollapset sommeren 2014 i forbindelse med ISILs fremrykking mot Mosul, har myndighetene i økende grad benyttet seg av sjiamilitser til forsvar av sine kjerneområder, samt i enkelte offensive operasjoner mot ISIL. Bruk av sjiamilitser nærer mistilliten mellom sunniaraberne og myndighetene i Bagdad. Det er fremdeles utfordringer knyttet til Bagdad-regimets evne og vilje til å gjennomføre betydelige endringer i makt- og ressursfordelingen med både kurderne og sunni-araberne – til tross for oljeavtalen som ble inngått mellom Bagdad- og KRG-myndighetene i slutten av 2014. Fortsatt preges samarbeidet mellom disse aktørene av mistillit. Utnevnelsen av en ny statsminister og dannelsen av en bredere samlingsregjering er skritt i retning av en politisk løsning i Irak, men det er foreløpig usikkert om dette vil medføre betydelige endringer i reell maktfordeling og politisk innflytelse på tvers av sekteriske skillelinjer.

Siste tids utvikling har ført til at landet nå er

de facto tredelt, med et sjiadominert sør samt Bagdad under myndighetenes kontroll, et ISIL-dominert område i nordvest og et kurdisk område i nordøst. Etter ISILs offensiv har kurdernes autonome posisjon styrket seg, blant annet gjennom at kurdiske styrker nå kontrollerer den viktige og omstridte byen Kirkuk og omliggende oljefelter.

Av eksterne aktører fremstår Iran, Tyrkia, Saudi-Arabia, USA og Russland som særlig sentrale for en eventuell løsning av konflikten i Irak og Syria – dog på ulike måter. I både Irak- og Syria-konflikten er eksterne aktører en viktig premissleverandør for videre utvikling. ISILs raske ekspansjon medfører at stadig flere regionale og internasjonale aktører ser ISIL som en reell trussel, ikke bare for den irakiske staten, men også for regional stabilitet.

Borgerkrigen i Syria er nå inne i sitt fjerde år, og fremdeles er det få utsikter til en løsning på konflikten. Landet er nå *de facto* delt: Regimet mangler myndighetskontroll i østlige deler av landet samt store deler av grenseområdene mot Irak, Tyrkia, Jordan og Israel.

Konflikten har lenge vært fastfrosset i en situasjon der verken regimet eller opposisjonen evner å slå den andre parten militært. Det siste året har det vært væpnet konflikt i nesten hele landet, uten tegn til strategiske gjennombrudd. Selv om majoriteten av de syriske opprørsgruppene, inkludert Nusrafronten, gikk til krig mot ISIL i januar 2014, har denne gruppen siden sommeren 2014 hatt betydelig fremgang også i Syria. Ingen annen aktør i Syria kan vise til tilsvarende fremgang, og ISIL dominerer i dag et område som strekker seg fra Deir al-Zur-provinsen i øst til østlige deler av Aleppo-provinsen i vest.

ISILs fremgang endrer dynamikken i Syria-konflikten. Samtidig har den medført at vestlige land gjennomfører luftangrep mot mål inne i Syria.

Borgerkrigen i Syria ukjempes langs Daraa-Aleppo-aksen. ISILs fremrykking vestover truer derfor

KOALISJONEN RAMMER ISIL-mål i den syriske byen Kobane.

både regimets og opposisjonens viktigste områder. Verken regimet eller opposisjonen er godt rustet til å møte ISILs fremrykking. Lykkes ISIL i å ekspandere vestover, vil den militære balansen endres.

Den væpnede, mer moderate opposisjonen har over tid gradvis svekket seg til fordel for islamistiske og radikale grupper. For den syriske opposisjonen er ISILs ekspansjon mot deres kjerneområder i nordlige deler av landet en alvorlig trussel. De frykter å miste hele Aleppo-provinsen med de viktige forsyningslinjene til Tyrkia. Selv om de forsøker å etablere en bred allianse hvor også kurdiske styrker deltar for å kontre trusselen fra ISIL, vil gruppene sannsynligvis trenge ekstern militær støtte for å slå ISIL tilbake.

Regimet i Syria har ikke ressurser til å slå ned ISIL i øst, og har manglet vilje til å gjøre dette i lang tid. Regimet sliter også med å opprettholde det militære trykket mot den væpnede opposisjonen i Vest-Syria. Angrepene mot ISIL fra den USA-ledede koalisjonen gjør at det syriske regimet kan fokusere mer på kampen mot den væpnede opposisjonen fra Daraa i sør til Aleppo i nord. Dette er likevel ikke nok til å endre den overordnede balansen mellom

regimestyrkene og den væpnede opposisjonen i landet. Selv om det høyst sannsynlig er usikkerhet i det syriske regimet om hvordan man skal håndtere ISIL, og hvilke konsekvenser de amerikanskledede luftangrepene vil føre med seg, er det likevel ingen tegn til at regimet går bort fra sin militære strategi til fordel for en mer kompromissvillig politisk linje.

Borgerkrigen i Syria og den væpnede konflikten i Irak vil fortsette gjennom 2015. I Irak forventes det fremdeles politiske konflikter knyttet til makt- og ressursfordeling. ISIL vil fremdeles utgjøre en trussel til tross for koalisjonens forsøk på å nedkjempe den, og ISF vil forbli svake og ute av stand til å gjenerobre alle områder som regjeringen har tapt kontrollen over. Kurderne forventes å beholde sin sterke posisjon. Til tross for at landet *de facto* er delt, og mistilliten mellom partene er stor, er det ikke sannsynlig med en formell oppdeling av landet på kort sikt.

I Syria står ikke regimet i fare for å bli felt av opposisjonen, men det er på ingen måte nærmere en militær seier. Det er per i dag ikke tegn til politiske prosesser som vil lykkes i å etablere en fredelig slutt på konflikten i 2015. Borgerkrigen i Syria forventes derfor å fortsette. En signifikant endring i ekstern støtte til

regimet eller de andre partene i konflikten vil kunne endre dette scenariet.

Libanon
Konfliktene i Syria og Irak fortsetter å påvirke stabiliteten i Libanon i negativ retning.

Borgerkrigen i Syria bidrar til radikalisering, sektersk polarisering, økonomisk stagnasjon og en svært utfordrende flyktningsituasjon i Libanon. Hizbollahs militære, politiske og sosiale makt i Libanon er fortsatt sterk, til tross for deltakelsen i konflikten i Syria, og organisasjonen vil fortsatt spille en betydelig rolle som stabiliserende maktfaktor internt i Libanon.

ISILs kalifaterklæring og raske militære fremgang kan medføre at militante islamistgrupper, både med utspring i Syria og Libanon, vil se det som opportunt å underkaste seg ISIL. Det er videre sannsynlig at personer med tilknytning til ISIL har vært involvert iflere terroranslag og angrepsplaner i Libanon. ISILs hovedfokus i tiden fremover vil sannsynligvis være operasjonene i Irak og Syria, og ikke vil være rettet mot Libanon.

Iran
Etter at Hassan Rowhani ble innsatt som president sommeren 2013, har hans hovedfokus vært å bedre Irans økonomi ved

økonomiske reformer og forsøk på å få avvirket det internasjonale sanksjonsregimet gjennom en avtale om det iranske atomprogrammet. Forhandlingene mellom Iran og P5+1-landene om det iranske atomprogrammet, har ennå ikke resultert i en endelig avtale. Partene inngikk en midlertidig avtale om atom-programmet i november 2013, en avtale som nå er forlenget frem til sommeren 2015. Denne midlertidige avtalen begrenser Irans bruk av sensitiv teknologi og tilgang til høyanriket kjernefysisk materiale, og gir Det internasjonale atom-energibyrået (IAEA) større innsyn i atom-programmet. Disse momentene har Iran etterlevd. På den annen side gir avtalen lettelse i det internasjonale sanksjonsregimet mot Iran. Frem til mer omfattende sanksjonslettelse blir iverksatt, vil sanksjonene mot Iran fortsatt legge press på landets økonomi, og det vil på sikt trolig føre til økt intern sosial uro i landet. En endelig avtale mellom Iran og P5+1 kan bli inngått i løpet av 2015. Hensikten med en avtale er å forhindre at Iran utvikler et kjernefysisk våpen under dekke av sitt sivile atomprogram. Store deler av den kjernefysiske infrastrukturen kommer imidlertid til å bli stående i følge den midlertidige avtalen, og sannsynligvis tilsvarende ved en varig avtale. Blant annet vil landet beholde muligheten til fortsatt lagring og anrikning av uran. Iran blir med andre ord ikke fratatt muligheten til å

FOKUS

Midtøsten og Nord-Afrika

«Frem til mer omfattende sanksjonslettelse blir iverksatt, vil sanksjonene mot Iran fortsatt legge press på landets økonomi, noe som på sikt trolig vil føre til økt intern sosial uro i landet.»

utvikle kjernevåpen; en eventuell avtale vil kun forlenge tiden landet trenger for å utvikle et kjernefysisk våpen. Trusselen fra Irans atom-program vil således ikke forsvinne med en helhetlig, varig avtale, men den vil reduseres.

Iran har trappet opp sin rolle i den regionale politikken, og har blant annet argumentert både nasjonalt og internasjonalt for at ustabiliteten i regionen gjør det viktig å få på plass en avtale. Iran har ambisjoner om å styrke sin posisjon og rolle i regionen. Fortsatt destabilisering av statene i Midtøsten kan gi Iran muligheter for å fylle en slik rolle – først og fremst gjennom militær og økonomisk støtte til statlige og ikke-statlige aktører som tjener Teherans interesser.

Libya
Etter borgerkrigen og den internasjonale operasjonen som bidro til å styrte Gaddafi-regimet i 2011, har Libya vært preget av store interne spenninger og et politisk maktvakuum. Situasjonen er nå svært alvorlig. Utviklingen i landet er i dag preget av maktkamp mellom væpnede militser, og Libya har ingen regjering med mulighet til å befeste militær og politisk kontroll over landet. En rekke faktorer gjør at landet har vist seg svært vanskelig å styre: For det første har flere militser med geografisk og stammemessig tilknytning nektet å la seg avvæpne etter borger-krigen. Ingen har i dag et

effektivt monopol på maktbruk i Libya, hvilket bidrar til at sikkerhetssituasjonen i landet er svært ustabil.

For det andre preges Libya av dyp splittelse mellom fraksjoner som ønsker et sekulært fundert styre i landet, og islamistiske grupperinger som ønsker et styre og en grunnlov sterkt tuftet på islam. Denne fundamentale splittelsen har gjort det svært vanskelig å bygge styringsdyktige demokratiske institusjoner i landet. Libya har i dag to konkurrerende regjeringer knyttet til hver sin fraksjon.

For det tredje kompliserer krav fra ulike etniske grupper og stammer bildet ytterligere. Flere stammer og regionale aktører, som har egne militser, krever økt maktfordeling, etniske rettigheter og autonomi. Slike krefter bruker spesielt aksjoner mot landets olje- og energisektor for å fremme sine krav. Det har i perioder redusert Libyas oljeeksport til en brøkdel av den totale kapasiteten.

Maktvakuemet har ført til at Libya er blitt en frihavn for jihadistiske grupper. Militante islamister utnytter den manglende myndighetskontrollen og de porøse grensene, og landet fremstår i dag som det mest sentrale samlings- og treningsstedet for militante islamister i Nord-Afrika og Sahel-regionen. Militante islamister har stort

handlingsrom og benytter Libya til å trene, tilegne seg militært materiell og drive angrepsplanlegging. Det er terrorgruppene al-Qaida i det islamske Maghreb (AQIM), Ansar al-Sharia og al-Murabitun som utgjør hovedtrusselen mot vestlige interesser i dette området. Denne utviklingen har negative konsekvenser for hele Nord-Afrika og Sahel-regionen.

Den negative politiske og sikkerhetsmessige utviklingen i Libya forventes å fortsette. Dette vil bidra til fortsatte flyktningstrømmer over Middelhavet til Europa. Samtidig vil de store, ukontrollerte områdene i Nord-Afrika og Sahel-regionen fortsatt gi væpnede grupper, organiserte kriminelle og internasjonale terrornettverk gode betingelser for å opprettholde sine aktiviteter.

Egypt

Tidligere forsvarssjef Abdel Fattah al-Sisi ble valgt til ny president i Egypt i mai 2014. Valget av al-Sisi innebærer at Egypt har beveget seg i retning av samme system som under tidligere president Hosni Mubarak. Militærets økte kontroll med landets institusjoner har bidratt til å marginalisere landets viktigste opposisjon, Muslimbrødrene. Kneblingen av Muslimbrødrene og andre opposisjonelle grupper kan på sikt danne grunnlag for økt folkelig misnøye med det nye regimet og landets militære styrker.

Det nye regimet synes å ha tre hovedmålsettinger: Styrke sikkerhetssituasjonen i landet, særlig i Sinai og mot grensen til Libya, bedre den økonomiske situasjonen og styrke den egyptiske staten. Disse målsettingene hører nøye sammen: Uten en stabil sikkerhetssituasjon vil Egypts økonomi ikke komme på fote igjen, og turister og utenlandsinvesteringer – to av de viktigste inntektskildene for landet – vil utebli. Det vil gjøre at landet fortsatt vil være avhengig av utenlandsk støtte og forbli sårbart for ytterligere intern og regional uro.

Situasjonen på Sinai er fortsatt svært ustabil, til tross for egyptiske myndigheters vedvarende militære kampanje mot militante islamister. Militante islamister på Sinai søker å ramme egyptiske myndigheter ved å angripe egyptiske sikkerhetsstyrker direkte, men også ved å angripe turistindustrien. Sinaihalvøya, særlig Nord-Sinai, vil også i 2015 være preget av uro. Sinai-baserte militante islamister har også utvidet sitt nedslagsfelt til å inkludere andre deler av

Egypt enn Sinai. Det har vært gjennomført flere mindre terroranslag i Kairo i løpet av 2014.

Saudi-Arabia

Saudi-Arabia er verdens største eksportør av petroleumsprodukter, og besitter alene en femtedel av verdens kjente oljeforekomster. Stabilitet i Saudi-Arabia er derfor viktig for USA og andre industrialiserte land, som påvirkes både av tilgangen på olje og gass og av endringer i prisene på petroleumsprodukter på verdensmarkedet.

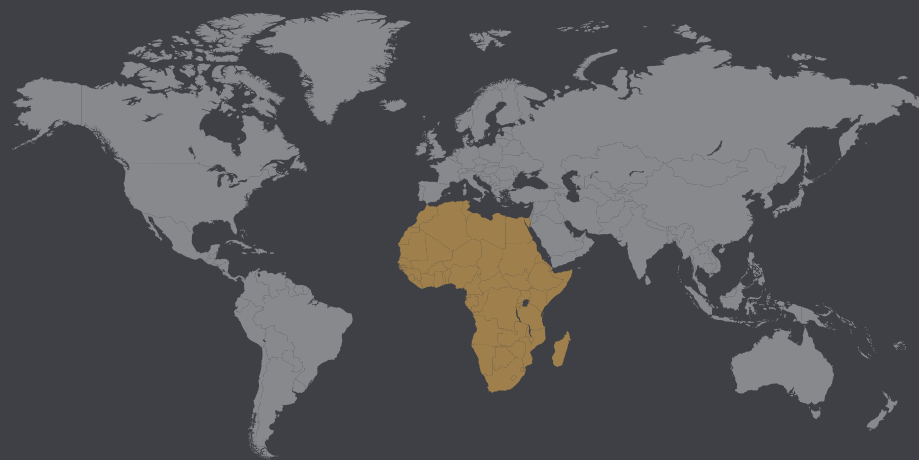
Saudi-Arabia er også en toneangivende aktør i området rundt Golfen og en sentral aktør i Midtøsten generelt. Siden den arabiske våren er den regionale maktbalansen og regimestabiliteten blitt utfordret, og Saudi-Arabia har vist et ukarakteristisk proaktivt handlingsmønster for å unngå spredning av ustabilitet. Samtidig har saudierne sett muligheten til å påvirke den regionale maktbalansen i sin favør og dermed søkt å utfordre erkerivalen Irans innflytelse i Syria og Irak.

ISILs fremgang og grenseoverskridende områdekontroll i Syria og Irak truer Saudi-Arabia på flere måter. For det første frykter kongehuset aksjoner fra hjemvendte krigere og sunniarabiske ekstremister i eget land. For det andre frykter Saudi-Arabia press fra ISIL mot egne grenser, spesielt grensen mot Anbar-provinsen i Irak. For det tredje er kongehuset bekymret for ISILs ideologi og den trussel som denne ideologien i neste omgang kan utgjøre mot kongehuset selv. Dette kommer i tillegg til den generelle bekymring Saudi-Arabia har for ytterligere stats- og regimeendringer i Midtøsten – ikke minst i Jemen, hvor de nasjonale myndighetene sliter med å håndtere utfordringer som Huthi-opprørernes kontroll over stadig større deler av landet, fortsatt aktivitet fra AQAP og løsrivelseskrav fra lokale krefter i sør. I verste fall kan Jemen kastes ut i en borgerkrig som også kan bli en trussel mot stabiliteten på Den arabiske halvøy. Saudi-Arabia frykter samtidig økt iransk regional innflytelse gjennom Irans engasjement i Syria og Irak, og Teherans støtte til ikke-statlige aktører i flere land i Midtøsten. Et siste moment er den bekymring Saudi-Arabia har for at den forsiktige tilnærmingen som nå skjer mellom USA og Iran, skal slå en kile inn i det mangeårige sikkerhetssamarbeidet mellom Washington og Riyadh.

Foto: iStock Photo

AFRIKA

AFRIKA

➤ Mali i Sahel-regionen, Somalia og Sør-Sudan er alle inne i skjøre statsbyggingsprosesser, og er i ulik grad preget av intern uro.

Sahel-regionen er preget av svake myndighetsstrukturer, stor fattigdom og porøse landegrenser. Det gjør det mulig for organiserte kriminelle nettverk, væpnede grupper og terrororganisasjoner å operere relativt fritt. Til tross for økt regionalt sikkerhets-samarbeid og internasjonal støtte, vil Sahel i 2015 fortsatt være preget av statenes manglende evne til å ivareta intern sikkerhet.

I Mali har den nasjonale forsoningsprosessen hittil ikke ført frem, og til tross for betydelig internasjonal militær innsats opererer terrorgrupper fortsatt i den nordlige delen av landet. Det er ikke sannsynlig at myndighetene i Mali vil evne å reetablere kontroll i Nord-Mali i 2015.

Somalia har nå en regjering som støttes av det internasjonale samfunnet, og i løpet av 2014 har AMISOM-styrken fra Den afrikanske union hatt fremgang i kampen mot den islamistiske gruppen al-Shabaab. Somalia er likevel fortsatt et fragmentert land preget av klanmotsetninger og lokale konflikter. Al-Shabaab har fortsatt kontroll i enkelte deler av landet, har stor bevegelsesfrihet på landsbygda, og har demonstrert evne til å gjennomføre angrep inne i byer kontrollert av AMISOM og somaliske sikkerhetsstyrker – inkludert hovedstaden Mogadishu. AMISOM og somaliske sikkerhetsstyrker vil forsøke å opprettholde presset mot al-Shabaab i 2015, men det vil ikke frata gruppen dens evne til å gjennomføre angrep.

Borgerkrigen i Sør-Sudan har drevet millioner på flukt, og rundt halvparten av befolkningen er nå avhengig av mat og annen nødhjelp fra det internasjonale samfunnet. Kamphandlingene er stort sett avgrenset til de oljerike delstatene i nord, og denne situasjonen forventes å vedvare i 2015. Det er lite sannsynlig at konflikten vil spre seg ut over Sør-Sudans grenser.

Sahel og Mali

Landene i Sahel-regionen har i en årrekke vært preget av svake myndighetsstrukturer, stor fattigdom og porøse landegrenser. Dette har gjort det mulig for organiserte kriminelle nettverk og væpnede grupper å benytte områder i Sahel relativt fritt. Også internasjonale terrorgrupper har i en årrekke benyttet seg av regionen for å kraftsamle, trene og tilegne seg våpen og materiell, samt for å koordinere virksomhet på tvers av det afrikanske kontinent. På tross av at landene i regionen i 2014 har økt sitt fokus på regionalt sikkerhetssamarbeid, og det internasjonale samfunn har gjennomført flere initiativer for å bedre sikkerheten i området, vil Sahel i 2015 fortsatt preges av myndighetenes manglende evne til å ivareta intern sikkerhet.

Terrorgruppene i Sahel har vist stor evne til å tilpasse seg den endrede situasjonen i Mali, og utnytter hele mulighetsrommet regionen har å by på. Gruppene benytter seg blant annet av Niger og Libya for å tilegne seg våpen og materiell. Frankrikes Operasjon Serval la et betydelig press på de islamistiske nettverkene med tilhold i Nord-Mali. Denne operasjonen er nå erstattet av den regionale Operasjon Barkhane. De islamistiske nettverkene utgjør fortsatt en trussel i regionen.

Det er knyttet stor usikkerhet til den nasjonale forsoningsprosessen i Mali. Fredsforhandlinger mellom maliske myndigheter og en koalisjon av opprørsgrupper er i gang i Algerie, men prosessen kompliseres av stor mistillit mellom partene og indre splittelse mellom opprørsgruppene. Forhandlingene påvirker heller ikke sikkerhetssituasjonen i Nord-Mali i nevneverdig grad. Organisert kriminalitet, terrorvirksomhet og konflikter mellom etniske grupper bidrar til et gjennomgående høyt voldsnivå i denne delen av landet. Det er ikke sikkert at en fredsavtale vil bety en reduksjon av voldsnivået i Nord-Mali i 2015.

Somalia

Etter flere tiår med borgerkrig styres Somalia nå

av en regjering som er støttet av det internasjonale samfunnet. Landet er imidlertid fortsatt fragmentert og preget av klan-motsetninger og lokale konflikter. Den islamistiske gruppen al-Shabaab har fortsatt kontroll i enkelte områder i Somalia, selv om en styrke fra Den afrikanske union (AMISOM) siden 2011 har kjempet sammen med somaliske sikkerhetsstyrker mot al-Shabaab.

Somalia har i 2014 vært preget av betydelig militær fremgang for AMISOM. Gjennom to større offensiver, gjennomført sammen med somaliske sikkerhetsstyrker, har AMISOM lyktes i å ta kontroll over en rekke byer i Sør- og Sentral-Somalia, deriblant den viktige havnebyen Barawe. Dette har medført inntekts tap for al-Shabaab, som finansierer mye av sin virksomhet gjennom skattlegging av varer og tjenester i byene de kontrollerer, og det representerer et betydelig prestisjenederlag for organisasjonen.

På tross av AMISOMs fremgang har al-Shabaab bevart stor bevegelsesfrihet på landsbygda. Al-Shabaab har fortsatt evne til å gjennomføre angrep inne i byer kontrollert av AMISOM og somaliske sikkerhetsstyrker. Gruppen har i 2014 gjennomført flere angrep mot mål i hovedstaden Mogadishu inkludert den internasjonale flyplassen. Al-Shabaab unngår i stor grad direkte konfrontasjon med den militært overlegne AMISOM-styrken, og benytter heller asymmetriske metoder som bakholdsangrep, likvideringer og veibomber. Det er primært somaliske myndighetsmål, AMISOM-personell, AMISOMs forsyningsakser, samt kafeer og hoteller der AMISOM-personell eller representanter for somaliske myndigheter oppholder seg, som har vært utsatt for angrep. Internasjonalt nærvær i Somalia er også blitt rammet. Det er svært sannsynlig at al-Shabaab vil holde frem med denne type angrep.

En utfordring for AMISOM har lenge vært de store kapasitetsproblemene til somaliske sikkerhetsstyrker. Disse styrkene består i praksis av løst organiserte militsgrupper, med større

FOKUS

 Afrika

«Terrorgruppene i Sahel har vist stor evne til å tilpasse seg den endrede situasjonen i Mali.»

FOKUS

AFRIKA 43

SOMALISKE SIKKERHETSSTYRKER anholder mistenkt al-Shabaab sympatisør.

lojalitet til sine respektive klaner enn til sentralregjeringen. Videre opplever sikkerhetsstyrkene store utfordringer hva gjelder utrustning, utbetaling av lønninger, korrupsjon, og kommando og kontroll. Det har derfor vist seg svært vanskelig for AMISOM å overlate ansvaret for sikkerheten til somaliske sikkerhetsstyrker. Dette er en utfordring som vil vedvare.

Som følge av sine offensiver er AMISOM-styrken nå spredd over et stort operasjonsområde. Dette fører til at store deler av styrkene er bundet opp til vakt og sikring, og til å beskytte forsyningsakser. Evnen til å opprettholde kontroll over de sårbare forsyningsaksene vil være avgjørende for AMISOMs evne til å vedlikeholde presset mot al-Shabaab.

Piratvirksomhet

Somaliske pirater har ikke kapret skip fra den internasjonale handelsflåten siden mai 2012. Nedgangen i pirataktivitet med utspring i Somalia skyldes i hovedsak det internasjonale militære nærværet i Aden-bukta og skipsfartens egne sikkerhetstiltak. Ulike aktører langs kysten av Somalia har

imidlertid fortsatt kapasitet til å gjennomføre kapringer. Dersom det internasjonale maritime militære nærværet reduseres, eller skipsfarten letter på egne sikkerhetstiltak, er det sannsynlig at piratene vil gjenoppta sin aktivitet.

Sør-Sudan

Siden Sør-Sudan fikk sin uavhengighet i 2011, har utviklingen i landet vært preget av tiltagende politisk maktkamp. Sør-Sudan har ikke klart å etablere fungerende institusjoner eller gjennomføre en reell demokratiseringsprosess. Mot slutten av 2013 tilspisset situasjonen seg, og det som i utgangspunktet var en politisk maktkamp mellom president Salva Kiir og tidligere visepresident Riek Machar, utviklet seg til full borgerkrig. Konflikten har i 2014 drevet millioner på flukt, og rundt 4 millioner mennesker i Sør-Sudan er nå avhengige av mat og annen nødhjelp fra det internasjonale samfunnet.

Flere avdelinger fra Sør-Sudans regjeringshær har sluttet seg til opprørerne, og gjennom 2014 har det vært harde kamper flere steder i landet. Mot slutten av året var kamphandlingene stort sett konsentrert om de oljerike delstatene i nord. Oljefeltene nord i Sør-Sudan er av stor

ETTERRETNINGSTJENESTENS VURDERING 2015

ETTERRETNINGSTJENESTENS VURDERING 2015

TIDLIGERE VISEPRESIDENT Riek Machar leder opprøret i Sør-Sudan.

Foto: NTB Scanpix

strategisk betydning ettersom kontroll over disse i praksis betyr kontroll over statens inntekter. Det er sannsynlig at kamphandlingene vil fortsette i de oljerike områdene.

Det er lite sannsynlig at konflikten vil spre seg ut over Sør-Sudans grenser. Slik spredning vil ha store konsekvenser for hele den regionale sikkerhetssituasjonen, og representerer et scenario som alle Sør-Sudans naboland har felles interesse av å unngå. Imidlertid er allerede Uganda og Sudan dypt involvert i konflikten. Uganda har endog militære styrker på regjeringens side. Nabolandenes ulike

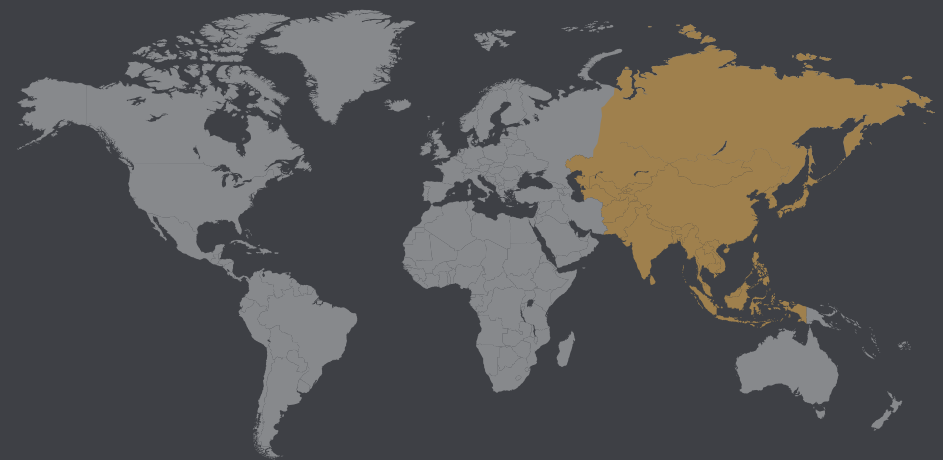
interesser kan derfor føre til ytterligere militær involvering ved stedfortredere i Sør-Sudan.

Selv om den pågående krisen i Sør-Sudan startet som en maktkamp mellom to politiske motstandere, har den også andre dimensjoner. Gamle konflikter og etniske motsetninger har blusset opp igjen, og lokale maktaktører med sterke egeninteresser utnytter den manglende sikkerheten til egen vinning. Det svekker sikkerheten i Sør-Sudan ytterligere, og reduserer muligheten for at en eventuell fredsavtale mellom Kiir og Machar får praktisk effekt for sikkerhetssituasjonen i landet.

Foto: Stock Photo

ASIA

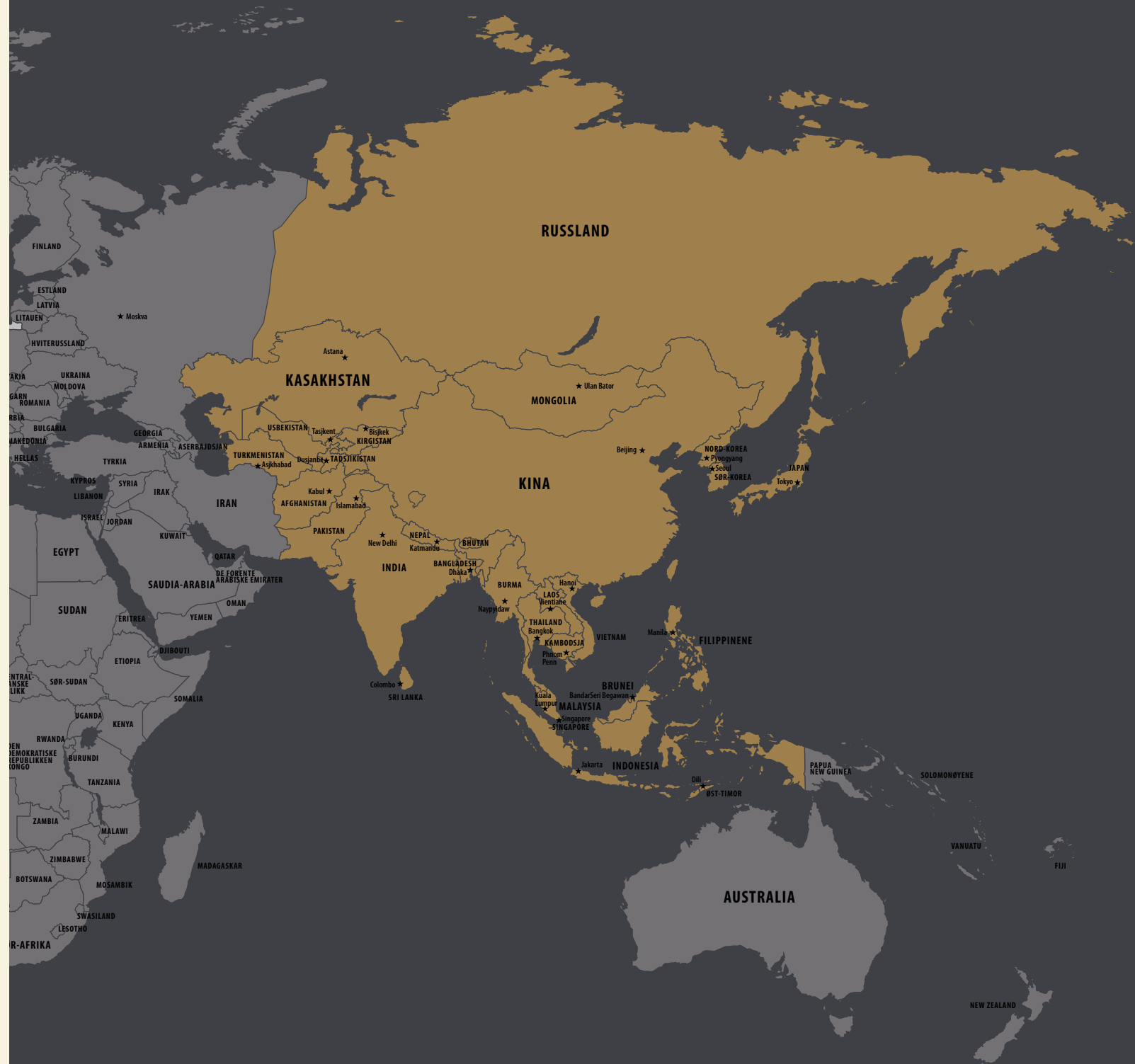

ASIA

► Tyngdepunktet i verdensøkonomien har i de senere år flyttet seg mot Asia og Stillehavsområdet. Økonomisk vekst har gitt rom for økte militærbudsjetter. Det er foreløpig ikke holdepunkter for å snakke om en regional rustningsspiral i tradisjonell forstand, men det er tydelige tendenser til våpenkappløp innenfor flere høyteknologiske områder.

Slike våpenkappløp, underbygget av mistillit og motsetninger, skaper en ny og potensielt farligere konflikt-dynamikk i Asia. Det forsterkes av at mer nasjonalistiske og selvhevdende ledere har kommet til makten i land som Kina, Japan og India, samtidig som en rekke territorielle spørsmål forblir uløste.

I løpet av de siste tiårene har det knyttet seg størst usikkerhet til Nord-Koreas atomprovokasjoner og Taiwans status. I dag er derimot den største umiddelbare faren knyttet til eskalering av territorialkonfliktene i Øst- og Sør-Kina-havet.

INDIA FIKK OVERLEVERT sitt nye hangarskip INS Vikramaditya i 2014. Skipet er ferdigstilt ved det russiske marineverftet i Severodvinsk.

Foto: NTB Scanpix

Asia i det globale sikkerhetspolitiske bildet

Tyngdepunktet i verdensøkonomien har de senere årene flyttet seg mot Asia og Stillehavsområdet. USA er en stillehavsnaasjon og verdens største økonomi. Kina har verdens nest største økonomi og har etter hvert blitt en global økonomisk stormakt. Japan har nå verdens tredje største økonomi. Flere andre land i Asia opplever også sterk økonomisk vekst.

Økonomisk vekst har gitt rom for økte militærbudsjetter. Kinas forsvarsbudsjett har økt med over 10 % årlig de siste 20 årene og er i dag nest størst i verden. Kinas militære opprustning skjer parallelt med opprustning av militære styrker også i andre asiatiske stater – først og fremst India, Sør-Korea og Japan. I 2012 oversteg for første gang de samlede forsvarsutgiftene i Asia og Stillehavsområdet militærbudsjettene i Europa. Asia og Stillehavsområdet står nå for ca. 50 % av den globale våpenimporten, og verdens tre største våpenimportører er India, Pakistan og Kina. Veksten i konvensjonelle militære styrker i kombinasjon med det faktum at seks av verdens ni atomvåpenstater er aktører i Asia-Stillehavet, gjør regionen til et stadig viktigere militært tyngdepunkt.

Det er foreløpig ikke holdepunkter for å snakke om en rustningsspiral i tradisjonell forstand, men det er tydelige tendenser til våpenkappløp innenfor flere høyteknologiske områder. For eksempel brukes Kinas anskaffelser av nye rombaserte våpensystemer, missiler, stealth-kampfly og nye maritime kapasiteter som argument blant politikere i India, Sør-Korea og Japan til å anskaffe tilsvarende eller lignende militære kapasiteter eller til å fremskynde eksisterende militære investeringsprogrammer. Også flere land i Sørøst-Asia, samt Taiwan og Australia, er i ferd med å gjennomføre kostnads-krevende anskaffelser med henvisning til den kinesiske militære opprustningen. Generelt vurderes det at det i dag finner sted ikke ett, men flere våpenkappløp i Asia og Stillehavsområdet som involverer flere stater, subregioner og teknologiområder.

Slike våpenkappløp, underbygget av historisk mistillit og motsetninger, skaper en ny og potensielt farligere konfliktdynamikk i regionen. Det forsterkes av at mer nasjonalistiske og selvhevdende ledere har kommet til makten i land som Kina, Japan og India, samtidig som en rekke territoriale spørsmål

forblir uløste. Et stadig sterkere og mer selvhevdende Kina har ført til at dets naboland de senere år har søkt å knytte sterkere sikkerhetsspolitiske og militære bånd til USA, som på sin side har signalisert et sterkere engasjement i Asia-Stillehavet.

Utfordringer for regional stabilitet

Mens det i løpet av de siste tiårene har knyttet seg størst usikkerhet til Nord-Koreas atomprovokasjoner og Taiwans status, er i dag den største umiddelbare faren for regional ustabilitet relatert til eskalering av territorialkonfliktene i Øst- og Sør-Kinahavet.

Sør- og Øst-Kina-havet

Spenningene knyttet til territorialkonflikter i Sør- og Øst-Kina-havet vil vedvare og trolig øke i årene fremover. I Sør-Kina-havet har Kina overlappende krav med Vietnam, Filippinene, Indonesia, Brunei og Malaysia. Havområdene er særlig viktige for landene på grunn av sine rike energiressurser og som kommunikasjonslinjer til sjøs. I Øst-Kina-havet gjør både Kina, Taiwan og Japan krav på øygruppen Diaoyu/Senkaku. Landene forventes å markere tilstedeværelse i dette omstridte området og videreføre patruljene med militære fly og fartøy.

Lederskapet i Beijing vil stå hardt på kinesiske krav og vise liten kompromissvilje i territorialkonfliktene i Sør- og Øst-Kina-havet. Særlig hjemlig nasjonalisme gjør det vanskelig å finne løsninger. Det forventes at alle involverte parter viser tilbakeholdenhet da ingen av dem ønsker en militær eskalering. Hensynet til nasjonalistiske krefter på hjemmebane, militær opprustning og eventuelle feilkalkuleringer på taktisk nivå er forhold som likevel kan bidra til utilsiktet eskalering.

Under statsminister Abe fører Japan en mer nasjonalistisk utenrikspolitikk. Regjeringspartiet har dessuten lovet å styrke landets forsvarsevne og kontroll over øygruppen Senkaku/Diaoyu. I ytterste konsekvens kan konflikten om øygruppen føre til væpnede sammenstøt mellom de to stormaktene Kina og Japan med potensiell

innblanding fra USA. Denne konflikten er derfor mer alvorlig enn konfliktene i Sør-Kina-havet. Japan tok i 2014 et viktig initiativ til å åpne for uformell dialog med Kina for å løse den spente situasjonen – som har ført til tilbakegang i den økonomiske samhandlingen mellom landene.

Vedvarende spenning på Korea-halvøya

Det forventes vedvarende spenning på Korea-halvøya. Regimet i Pyongyang vil trolig fortsette å provosere omverdenen, for eksempel ved prøveskyting av missiler. Trefninger i den demilitariserte sonen eller grensekrenkelser langs territoriallinjen i Gulehavet vil kunne inntreffe. Samtidig er det lite sannsynlig at regimet i Nord-Korea vil risikere en fullskala krig.

Det er få utsikter til umiddelbar gjenopptakelse av den interkoreanske dialogen. Nord-Korea ønsker å tilbakestille det bilaterale forholdet til Sør-Korea til slik det var før hendelsene i 2010, med regelmessige samtaler og økonomisk støtte. Til tross for høynivåkontakt mellom Sør- og Nord-Korea høsten 2014 er det liten vilje i sør til forsoning så lenge Pyongyang ikke beklager torpederingen av korvetten Cheonan i mars 2010 og angrepet på den sørkoreanske øya Yeonpyong i november samme år. Nord-Korea opplever på sin side det militære samarbeidet mellom USA og Sør-Korea som en vedvarende provokasjon.

Kim Jong-uns fremste politiske prioritet er å befeste sin egen maktposisjon. Henrettelsen av onkelen Jang Song-thaek og store deler av hans nettverk viser tydelig vilje og evne til å eliminere potensielle utfordrere. De militære tildeles betydelige finansielle midler og privilegier i bytte mot lojalitet, og det er ingen indikasjoner på at generalene i Folkets hær vil utfordre Kim Jong-uns maktposisjon i 2015. Enkelte økonomiske reformer er blitt introdusert, men endringer i Nord-Korea vil skje langsomt og trolig ha en rekke tilbakeslag.

Kina vil forbli den viktigste handelspartneren til det nordkoreanske regimet i 2015. Samtidig justerer Beijing oppfatningen av Nord-Korea.

FOKUS

Asia

«Spenningene knyttet til territorialkonflikter i Sør- og Øst-Kina-havet vil vedvare og trolig øke i årene fremover.»

ØYGRUPPEN SENKAKU/DIAOYU er stridens kjerne i territorialkonflikten mellom Kina og Japan

De ser i stadig mindre grad landet som en viktig buffer mot USA og i større grad som en belastning. For å kompensere for økende politisk isolasjon fra Beijing vil Nord-Korea trolig søke å revitalisere de bilaterale relasjonene til Russland.

Asia – Stillehavsregionen og norsk sikkerhet

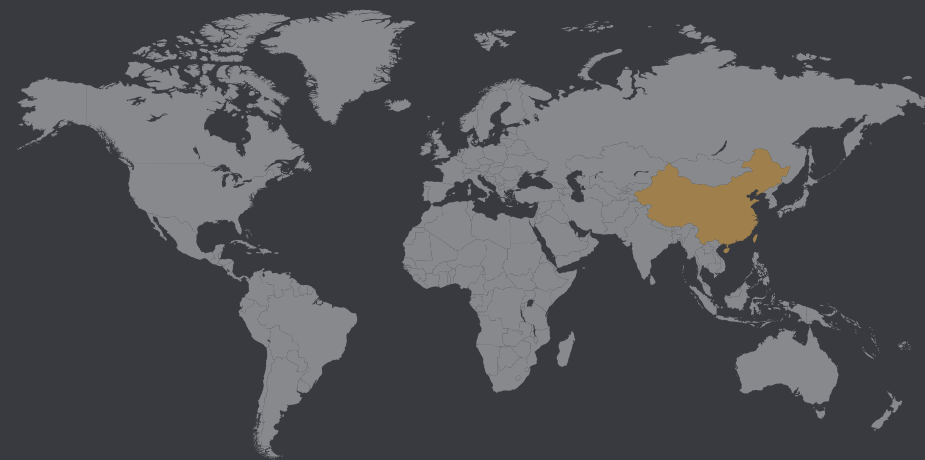
Potensielle uroligheter og konflikter i Asia og Stillehavsområdet kan påvirke virksomheten til norske firmaer i regionen og svekke sikkerheten for norsk personell. Noen av de mest ustabile områdene er Korea-halvøya, Øst-Kina-havet og Sør-Kina-havet, men det er også sannsynlig at situasjonen i Taiwan kan forverres.

Tilgangen til maritim kommersiell ferdsel i havområdene og viktige havstreder i Asia-Stillehavet er sentral for regional og global økonomi. Mesteparten av eksport og import transporteres sjøveien. Dersom sikkerhets-situasjonen i Øst-Kina-havet, Sør-Kina-havet, Malakkastredet eller andre sentrale ferdsels-årer forverres, kan det begrense det internasjonale samfunnets tilgang til ferdselsårene.

En regional konflikt i Asia og Stillehavet kan få store konsekvenser for verdensøkonomien, og ha ringvirkninger som rammer Europa, deriblant Norge. Det vil i særlig grad være tilfelle dersom konflikten direkte eller indirekte involverer eller rammer de økonomiske stormaktene Kina og Japan.

KINA

KINA

Xi Jinping ønsker å gjenreise Kinas internasjonale status. Hans visjon, eller "Kina-drøm", er en nasjonal revitalisering, slik at landet igjen kan innta det kineserne mener er deres rettmessige plass i verden. Det inkluderer også et ønske om at Kina, ved siden av USA, skal være én av to dominerende verdensmakter. Et sterkt Kina skal baseres på to fundamenter, en sterk økonomi og en sterk militærmakt.

Kinas betydning i internasjonal økonomi blir stadig viktigere. Landets vekst forventes å avta noe, men et bratt økonomisk vekstfall er usannsynlig. Samtidig har Kina varslet en vidtrekkende reform for å omdanne Folkets frigjøringshær (PLA) til en moderne militær styrke med stor slagkraft.

Til tross for disse ambisjonene fortsetter intern politisk stabilitet å være det grunnleggende målet for lederskapet i Beijing. Det er betydelig sosial og politisk uro i Kina, blant annet i tilknytning til negative konsekvenser av landets økonomiske vekst og til ønsket om større autonomi hos befolkningsgrupper i de selvstyrte områdene i Kinas randsone.

Nasjonal gjenreisning og mer selvhevdende utenrikspolitikk

Xi Jinping ble utpekt som Kinas nye president i november 2012. Hans regjeringstid vil etter all sannsynlighet strekke seg over de neste ti år. I etterkant av utnevnelsen som kinesisk president har Xi befestet makten og vist seg som en tydelig og sterk leder – trolig den sterkeste siden Mao Zedong.

President Xi har uttrykt sin visjon for Kina gjennom det han kaller sin ”Kina-drøm”. Drømmen innebærer å gjenreise Kina som en mektig nasjon, slik at landet igjen kan innta det kineserne mener er deres rettmessige plass i verden. Kina, ved siden av USA, skal være én av to dominerende verdensmakter. Et sterkt Kina skal basere seg på to fundamenter, nemlig en sterk økonomi og en sterk militærmakt.

Et hovedelement i Xis utenrikspolitiske visjon er ambisjonen om å bygge en land- og sjøbasert ”silkevei”, det vil si en handels- og forsynings-rute som knytter Asia, Midtøsten og Europa nærmere sammen. Landet har avsatt flerfoldige milliarder kroner til et silkevei-fond og en asiatisk investeringsbank som skal bidra til utbygging av den såkalte silkeveien. Både Silkevei-initiativet og Den asiatiske utviklings-banken utfordrer amerikansk innflytelse i Asia-regionen. Under Xi er trenden med en mer selvhevdende kinesisk utenrikspolitisk linje blitt forsterket. Sterke nasjonalistiske strømninger blant befolkningen i Kina tilsier at det nye lederskapet vil opprettholde en lite kompromissvillig tilnærming i saker som angår nasjonale kjerneinteresser.

Storstilt militær modernisering
I mai 2014 gjentok president Xi sine ambisjoner om å skape et sterkt forsvar. Det skal være et nøkkelelement i realiseringen av den kinesiske drømmen. Xi uttalte i denne sammenheng at Kinas væpnede styrker historisk sett har vært for svake. Xi har varslet en vidtrekkende reform av de væpnede styrker med sikte på å omdanne Folkets frigjøringshær (PLA) til en moderne militærmakt med stor slagkraft. Blant annet skal

PLA bedre kunne nyttiggjøre seg moderne informasjonsteknologi og de nye våpentypene landet er i ferd med å fremstille.

Under Xi vil følgelig den pågående militære moderniseringen og opprustningen fortsette med uforminsket styrke. Det innebærer trolig at forsvarsbudsjettet vil fortsette å vokse i samme takt som det har gjort de siste tyve år. Forsvarsbudsjettet var ifølge offisielle tall 790 milliarder norske kroner i 2014. Dette er det nest største forsvarsbudsjettet i verden etter USAs. De reelle kinesiske forsvarsutgiftene er imidlertid langt høyere enn kinesiske myndigheter oppgir, og anslås til å være på mellom 1200 og 1400 milliarder NOK årlig. Dette utgjør ca en tredjedel av USAs forsvarsbudsjett. Det langsiktige målet med opprustningen er å bli militært jevnbyrdig med USA. Dette kan trolig ikke realiseres fullt ut før om 15-25 år. Den kinesiske marinen, samt luft- og missilstyrkene, er prioritert. Kina forventes å prioritere utvikling av nettverks-integrerte våpensystemer, samt asymmetriske våpen innenfor cyber- og rom-forsvar. Ved å anskaffe asymmetriske våpensystemer som eksempelvis mellomdistanse presisjonsmissiler, antisatellitt- og cybervåpen, har Kina lyktes i å redusere USAs militære forsprang. Derimot mangler Kinas militære styrker kamperfaring og evne til å gjennomføre koordinerte felles-operasjoner. Xi har også tatt grep for å få bukt med den betydelige korrupsjonen som preger Kinas militærvesen og forsvarsindustri.

Den kinesiske våpenindustrien ligger fortsatt teknologisk etter de beste i verden. Egen forskning og omfattende etterretning bidrar imidlertid til at det gjøres fremskritt i våpen-industrien. Det er klare indikasjoner på at den kinesiske våpenindustrien i stadig større grad mestrer fremstillingen av egenutviklede moderne våpensystemer. Teknologi for å utvikle missiler, marinefartøy og kampfly vil være særlig ettertraktet av kinesiske militære institusjoner.

FOKUS

 Kina

«Et sterkt Kina skal basere seg på to fundamenter, nemlig en sterk økonomi og en sterk militærmakt.»

KINA VISTE FREM sitt nye stealth kampfly J-31 på Zhuhai flyshow.

Kina - Russland: strategisk partnerskap og pragmatisk samarbeid

Etter at presidentene Xi og Putin møttes for første gang i 2013, har Kina gjentatte ganger understreket at det de kaller et ”strategisk partnerskap” med Russland, er svært viktig og bør styrkes. Relasjonene mellom Kina og Russland er i dag de beste siden bruddet i 1960. De to landene forventes å fortsette sitt samarbeid i FNs sikkerhetsråd, styrke etterretnings- og forsvarssamarbeidet, samt øke handelen og samarbeidet innen energi-feltet. Samtidig er relasjonen preget av dyp historisk mistro, usikkerhet knyttet til hverandres intensjoner og divergerende interesser.

Kina anser Russland som verdens tredje største stormakt. Overlappende politiske prioriteringer og komplementære energimessige interesser er viktige årsaker til at Kina prioriterer et tett forhold til Russland, politisk, økonomisk og militært. Det er imidlertid klare begrensninger på hvor langt kinesiske myndigheter ønsker å utvikle relasjonen. Til tross for at det bilaterale samarbeidet innenfor internasjonal politikk og handel er økende, ønsker ikke det kinesiske lederskapet at samarbeidet går på bekostning av relasjoner til andre viktige samarbeidsland, herunder land i Sentral-Asia og Vesten. I tillegg er Kinas tillit til den russiske økonomien begrenset.

Det blir et stadig tettere militært samarbeid mellom Kina og Russland. De felles militær-øvelsene mellom de to landene er de to siste årene blitt tillagt større vekt og er blitt vesentlig større. Kinesisk import av russiske våpen har igjen begynt å ta seg opp. Kina forventes fortsatt å søke anskaffelser av våpenteknologi og våpensystemer fra Russland, for eksempel avansert luftvern, helikoptre, jagerfly og muligens ubåter. Det kinesiske lederskapet misliker imidlertid at Russland selger mer avanserte våpen til India enn til Kina, og at de selger våpen til Vietnam som kan brukes i en eventuell konflikt i Sør-Kinahavet.

I saker der interesser og verdier er sammenfallende, vil Kina og Russland i stigende grad kunne opptre samlet, og ofte som en motvekt til USA og Vesten. Dette samarbeidet vil være pragmatisk. Grunnet ulike interesser er det lite trolig at de vil opptre som en enhetlig blokk, Et økonomisk svekket Vesten må likevel innstille seg på at Kina, Russland og andre fremvoksende stater i økende grad vil kunne sette dags-ordenen på den internasjonale arena, politisk, økonomisk og militært.

Politisk stabilitet er øverste mål
Til tross for mer selvhevdende utenrikspolitikk og militær opprustning forblir politisk stabilitet på hjemmebane det viktigste målet for Xi.

UIGURENES PROTESTAKSJONER finner i økende grad sted utenfor Xinjiang. Her på Den himmelske fred plass i Beijing.

Bakteppet er at man de siste årene har sett et vedvarende høyt antall årlige demonstrasjoner. En hovedgrunn til demonstrasjonene er at den betydelige økonomiske veksten de siste 30 årene har hatt store negative virkninger, som for eksempel konfiskering av landjord. Beijing frykter særlig at korrupsjon er i ferd med å undergrave partiets legitimitet, og har initiert en storstilt antikorrupsjonskampanje.

I tillegg må det kinesiske lederskapet håndtere vedvarende frustrasjon og ønske om større grad av autonomi i de selvstyrte områdene i Kinas randsone. Det gjelder særlig enkelte av landets minoritetsgrupper. Den politiske situasjonen i Tibet og Xinjiang er spent. Særlig i Xinjiang har konflikten eskalert i senere tid. Voldelige hendelser har også funnet sted utenfor Xinjiang. Konflikten har i økende grad blitt internasjonalisert ettersom flere uigurer har reist for å kjempe i Waziristan, Syria og Irak. Voldshandlingene med utspring i Xinjiang vil trolig øke i antall og omfang under den sittende kinesiske ledelsen. Myndighetenes tvangsassimilering og undertrykkelse bidrar til radikaliserings og økt støtte til bruk av voldelige aksjoner blant den uigurske befolkningen. Misnøye med den lokale politiske utviklingen blant befolkningen i Hong kong er en annen vedvarende kilde til spenning. Store deler av befolkningen der har forventninger til en

demokratisering som langt overgår det Beijing kan akseptere.

Myndighetene håndterer misnøyen med en rekke ulike tiltak. I den ene enden av spekteret ser vi at myndighetene i mange tilfeller kommer demonstrantene i møte, ved for eksempel å dele ut kompensasjoner eller straffeforfølge lokale maktmisbrukere. Sentralmyndighetene søker på denne måten å distansere seg fra lokale kilder til misnøye, og å unngå at protestaksjoner utvikler seg til å utfordre kommunistpartiet som sådan. I den andre enden av spekteret slås det hardt ned på protestaksjoner og regimekritikere. Kinesisk politi er i dag godt rustet til det: De er mange, godt finansiert, har teknologisk avansert utstyr og er sofistikerte i sine metoder. Myndighetene velger å undertrykke protester eller politisk aktivitet som i form eller innhold anses å utfordre partiets maktmonopol. I slike tilfeller blir involverte rettsforfulgt og straffet. Håndtering i begge ender av skalaen har en stabiliserende effekt. Gjennom ”myk” håndtering fremstår myndighetene som lydhøre for befolkningens klagemål, og de styrker således sin legitimitet. Gjennom ”hard” håndtering skremmes befolkningen fra å delta i protestaksjoner ved å minnes på regimets evne og vilje til å undertrykke kritikere.

Nye kommunikasjonsplattformer skaper økt oppmerksomhet om sosiale og politiske problemer, og gjør det enklere for misfornøyde grupper å organisere seg. Samtidig utnytter myndighetene mulighetene i den nye teknologien til sin fordel ved å bruke sosiale medier til å få innsikt i folkelige strømninger, etablere oversikt over opposisjonelle og å spre propaganda. Under demonstrasjonene i Hong kong brukte myndighetene kommunikasjonsplattformer til å bekjempe demonstrantene, blant annet ved å sende skadelig programvare til deres mobiltelefoner.

Det er ingen tegn til at det kinesiske lederskapet vil åpne for større politisk frihet eller en mer uavhengig rettsstat. Under Xi Jinpings ledelse har kinesiske myndigheter strammet inn på yttingsfriheten, og beveget Kina i mer autoritær retning. Internettensensuren er blitt mer omfattende, og kritiske journalister og bloggere blir slått hardt ned på. Rettsstatsutvikling sto på dagsorden under sentralkomiteens fjerde plenums møte i oktober 2014. Myndighetenes mål er en profesjonalisering av det juridiske systemet og mindre korrupsjon snarere enn uavhengige domstoler.

Tross betydelige utfordringer vurderes det kinesiske regimet som stabilt. Det er lite sannsynlig at grupperinger i kommunistpartiets øvre sjikt vil utfordre den sittende topledelsen, da politisk stabilitet er i hele partiets interesse. Misnøye i befolkningen vurderes heller ikke til å true den politiske stabiliteten, så lenge den er rettet mot lokale problemer snarere enn kommunistpartiets maktmonopol, og demonstrantene ikke forener seg på tvers av geografiske og sosiale skillelinjer.

Ny økonomisk vekstmodell

Kinas økonomiske vekst har avtatt de to siste årene, og tiden for tosifret økonomisk vekst er over. For kinesiske myndigheter er det ikke lenger et mål å oppnå høyest mulig økonomisk vekst. I stedet vil myndighetene arbeide for en mer balansert og bærekraftig utvikling. Målet er nå mer innenlandsk konsum, styrking av de

offentlige velferdstjenestene, samt et mer innovativt næringsliv. Selv om kinesiske myndigheter erkjenner at en slik omlegging av det økonomiske systemet kan bety lavere økonomiske vekstrater i tiden fremover, har de en smertegrense for hvor lav økonomisk vekst de kan akseptere. Forholdsvis høy økonomisk vekst må opprettholdes for å sikre høy sysselsetting og inntektsvekst – og derigjennom sikre myndighetene legitimitet. I 2015 forventes myndighetene å arbeide for en BNP-vekst på ca. 7 %.

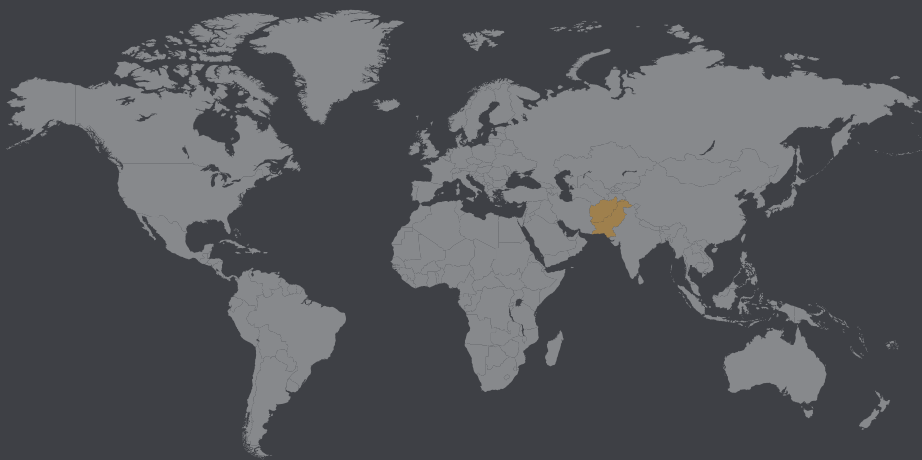
De største truslene mot at Kina skal nå sitt vekst-mål for 2015, er knyttet til uro i kredittmarkedet, misligholdte lån og tilhørende konkurser, samt et bratt prisfall i boligmarkedet. Kinesiske sentralmyndigheter vil sannsynligvis komme banker og lokalmyndigheter til unnsetning i de tilfellene det er fare for at misligholdte lån kan ha vidtrekkende negative ringvirkninger for økonomien. Når det gjelder utviklingen i bolig-markedet, har boligaktiviteten avtatt i 2014. Det har utløst en frykt for et vedvarende og eskalerende prisfall. Et slikt prisfall vil ha så negative ringvirkninger for hele Kinas økonomi at myndighetene sannsynligvis vil gripe inn med mottiltak for å stabilisere prisene. Samlet sett er det således liten fare for et kraftig og brått økonomisk vekstfall i Kina i 2015. På det innenriksøkonomiske feltet vil det sannsynligvis tas flere skritt i markedsvennlig retning. Store statsbedrifter vil gjøres mer konkurransedyktige. Det vil legges mer til rette for privat næringsliv, særlig små og mellomstore bedrifter. Dessuten forventes det enkelte reformer av finansvesenet. Hva angår Kinas internasjonale økonomiske rolle, peker to tendenser seg ut: For det første vil Kina forbli en av verdens største mottakere av utenlandske direkteinvesteringer, men må i økende grad konkurrere med andre asiatiske lavkostland om disse investeringene. For det andre vil Beijings forsøk på å promotere globale gigantselskaper skride frem, og internasjonaliseringsprosessen vil møte både medvind og utfordringer.

«Tross betydelige utfordringer, vurderes det kinesiske regimet til å være stabilt.»

AFGHANISTAN OG PAKISTAN

AFGHANISTAN OG PAKISTAN

Den afghanske regjeringens styringsevne vil utfordres i 2015, men det er lite sannsynlig at regjeringskoalisjonen kollapse. Parlamentsvalget vil prege afghansk innenrikspolitikk. Afghansk økonomi vil forbli presset.

Taliban vil fokusere militært på å vinne terreng vis-à-vis afghanske myndigheter. Samtidig vil grupperingen utøve diplomati i regionen for å oppnå anerkjennelse. Taliban forventes å legge større press på De afghanske sikkerhetsstyrkene (ANSF) etter avviklingen av den internasjonale ISAF-styrken. ANSF vil sannsynligvis innta en mer statisk, defensiv rolle overfor opprørerne og konsentrere styrkene om de strategiske maktstentrene. Det vil gi Taliban økt adgang til å operere på landsbygda. Støtte fra det internasjonale samfunn vil trolig bidra positivt til det interne samholdet i ANSF og styrkens lojalitet til sentrale styresmakter.

Pakistan vil fortsatt preges av en vanskelig sikkerhetssituasjon som følge av militant islamisme, en meget anstrengt økonomi, svake sivile institusjoner, samt marginale fremskritt i arbeidet med å forbedre relasjonene til nabolandene Afghanistan og India.

Afghanistan

Afghanistan og regionen

Innsettelsen av ny regjering i Kabul og overgangen fra ISAF til Resolute Support Mission (RSM) i 2015, vil ikke endre hovedtrekkene i Afghanistans utenrikspolitikk. Alliansefrihet og nøytralitet vil være grunnpilarene også i den nye regjeringens utenrikspolitikk. Kabul vil samtidig søke å begrense regional innblanding i innenrikspolitiske forhold. For å avhjelpe den anstrengte økonomiske situasjonen og sikre langsiktige bistandsordninger og investeringer vil Kabul sannsynligvis øke sin utenrikspolitiske aktivitet og søke tettere økonomisk samarbeid med flere regionale stater og organisasjoner.

Til tross for at signeringen av Bilateral Security Agreement (BSA) har sikret vestlig militær tilstedeværelse gjennom RSM, er det stor usikkerhet knyttet til hvordan NATOs nedtrapping av styrker og den endelige planlagte uttrekningen i 2016 vil påvirke Afghanistan og den omkringliggende regionen. Få av de nabostatene ønsker et vestlig militært nærvær. De er imidlertid bekymret for de mulige spillovereffektene et intensivert konfliktnivå i Afghanistan kan få for deres egen sikkerhet. Ingen vil se seg tjent med et Afghanistan med enda høyere konfliktnivå enn i dag. For å være best mulig rustet til å møte den sikkerhetspolitiske utviklingen vil regionale aktører sannsynligvis posisjonere seg ved å øke støtten til sentralmakten i Kabul og samtidig pleie relasjonene til andre makt-aktører i Afghanistan.

Utvikling i nasjonal politikk

Innsettelsen av Ashraf Ghani som Afghanistans nye president i september 2014 markerte den første fredelige demokratiske maktoverføringen i Afghanistan. Samarbeidsavtalen mellom Ghani og Abdullah Abdullah og opprettelsen av en nasjonal samarbeidsregjering fører seg inn i en lang tradisjon for å ta praktiske hensyn og å søke bred etnisk representasjon i afghansk politikk. Den nye afghanske ledelsen har på denne måten opparbeidet seg tilstrekkelig nasjonal og internasjonal støtte og legitimitet.

2015 vil bli et utfordrende år for den nye samarbeidsregjeringen. Det anstrengte samarbeidsklimaet mellom Abdullahs og Ghanis leirer, uklarheter rundt samarbeidsavtalen og utnevnelsen av ministre og misfornøyde støttespillere vil sette styringsevnen til regjeringen på prøve. Likevel er det lite sannsynlig at regjeringskoalisjonen vil kollapse som følge av at en av partene trekker seg fra samarbeidet. Både Abdullah og Ghani har stått frem som dyktige politiske strateger, og trolig vil ingen av dem se seg tjent med å stå utenfor regjeringen. Parlamentsvalget som skal gjennomføres i april 2015, vil også prege det politiske spillet i Kabul.

En av de første handlingene til den nye regjeringen var å signere BSA- og Status of Forces Agreement (SOFA)-avtalene. De sikrer et begrenset vestlig militært nærvær, og viderefører sårt tiltrengt bistand og økonomisk støtte de kommende årene. På tross av det vil den afghanske økonomien fortsatt være svært presset i 2015. Svart økonomi, korrupsjon, mangelfull infrastruktur og liten evne til å utnytte naturressurser vil fortsette å bremse den økonomiske utviklingen.

Den gjensidige avhengigheten mellom tradisjonelle maktaktører og moderne teknokrater vil fortsatt prege utviklingen av maktspillet i Afghanistan i årene fremover. Presidenten vil fortsatt balansere ulike interesser og samtidig arbeide for å gjennomføre omfattende innenrikspolitiske reformer. De tradisjonelle maktaktørene vil trolig bli representert og sikret innflytelse på sentralt, regionalt og lokalt nivå på en slik måte at alle har noe å tape dersom de utfordrer sentralmaktens autoritet. De tradisjonelle maktaktørene vil fortsatt være viktige for Afghanistans stabilitet, og vil gradvis oppnå en mer autonom rolle i sine kjerneområder. Det vil være spesielt viktig i provinsene Herat, Kandahar, Balkh, Nangarhar og Kabul.

Forsoningsprosesser

Forsoningsdialogen mellom Taliban og afghanske myndigheter har lenge vært fastlåst. Det er lite

DEN AFGHANSKE PRESIDENTEN Ashraf Ghani taler under en seremoni i forbindelse med Menneskerettighetsdagen i Kabul.

som tyder på at prosessen for å finne en politisk løsning i Afghanistan vil ha substansiell fremgang i løpet av 2015. Taliban vil fortsatt arbeide for å styrke sin militære og politiske forhandlingsposisjon vis-à-vis den nye presidenten Ashraf Ghani. På sin side vil Ghani være opptatt med å få på plass en styringsdyktig regjering og planlegge parlamentsvalget. En forsoningsprosess vil nødvendigvis innebære en viss omfordeling av makt og representasjon i Afghanistan. Det ser de etablerte afghanske maktaktørene på med uvilje da det samtidig innebærer en svekkelse av deres innflytelse. Følgelig vil en eventuell fredsprosess, der partene også skal bli enige om en maktfordeling-savtale, bli lang og utfordrende.

Afghanske sikkerhetsstyrker

I løpet av 2014 har ANSF møtt store utfordringer fra en kapabel motstander som øker sin innflytelse i takt med at det afghanske sikkerhetsapparatet må gjøre tøffe prioriteringer i styrkedisponeringen. ANSF har samtidig interne utfordringer. Samholdet i styrken settes på prøve av intern rivalisering og tradisjonelle maktstrukturers påvirkning. Flere faktorer vil være avgjørende for ANSFs evne til å levere sikkerhet i Afghanistan det kommende året. Økonomi og utvikling av styrkens operative evne vil påvirke

effektiviteten, operasjonstempoet og styrke-disponeringen. Forsyningsoperasjoner i Afghanistan er ekstremt krevende og behovet for vedlikehold av materiell kritisk. Til tross for det er logistikksystemet i ANSF lite utviklet og lavt prioritert. ANSF vil trolig innta en mer statisk, defensiv rolle i tiden fremover.

Samhold og lojalitet vil sannsynligvis være avgjørende for ANSFs suksess i tiden som kommer. RSMs tilstedeværelse og fortsatt støtte fra det internasjonale samfunnet frem mot 2017 vil sannsynligvis bidra positivt til det interne samholdet og lojaliteten i styrken. Majoriteten av sikkerhetsstyrkene vil imidlertid fortsatt være sterkt påvirket av tradisjonelle maktstrukturer.

Talibans militære kampanje

I 2014 har Taliban holdt et høyt operasjonstempo over hele Afghanistan. Det gjelder i særdeleshet i det pasjtunske beltet i Øst- og Sør-Afghanistan, som er det tradisjonelle kjerneområdet for opprørsbevegelsen. Taliban har de siste årene posisjonert seg i påvente av de internasjonale styrkenes reduserte nærvær. I 2014 satte de ANSF under betydelig militært press en rekke steder i Afghanistan, spesielt på landsbygda. Det er imidlertid for tidlig å konkludere med at Taliban i betydelig grad har styrket

FOKUS

 Afghanistan

«2015 vil bli et utfordrende år for den nye samarbeidsregjeringen.»

MEDLEMMER AV ANSF inspiserer åstedet for et bombeangrep i Konduz i Afghanistan.

sin innflytelse i Afghanistan. I likhet med ANSF har også Taliban lidd store tap. Taliban forbereder seg nå på neste års kampsesong, hvor nærværet av internasjonale styrker blir stadig redusert. Redusert støtte fra internasjonale styrker vil sannsynligvis tvinge ANSF til å prioritere urbane strøk og de sentrale veiaksene på bekostning av landsbygda. Det vil gi Taliban gode muligheter til å ta kontroll over mer perifere områder i Afghanistan. Reorganisering av Taliban til mer konvensjonelle styrker vil på sikt være et sannsynlig skritt for å utfordre ANSF i de mer befolkningstette områdene. En slik utvikling vil avhenge av hvorvidt Taliban søker en militær eller politisk løsning

Pakistan
Innenrikspolitisk utvikling
Blant den pakistanske regjeringens satsings-områder er energisikkerhet og økonomisk utvikling. Det forventes imidlertid ikke store forbedringer på disse områdene i 2015. Den økonomiske situasjonen har vært vanskelig i årevis, og selv om reformer har vært bebudet og forsøkt implementert, har lite skjedd. Statsminister Nawaz Sharif undertegnet høsten 2014 en rekke avtaler med Kina. De åpner for ytterligere kinesiske investeringer innenfor

energi og infrastruktur, men det vil ta tid før prosjekter materialiseres.

Demonstrasjoner rettet mot landets myndigheter har preget Islamabad siste halvdel av 2014, og liknende arrangementer må påregnes i landets store byer i 2015. Selv om arrangørene ikke får gjennomslag for sentrale krav, synliggjør demonstrasjonene mobiliseringsevne, og indikerer politiske alternativer ved kommende valg. Omfanget av høstens demonstrasjoner var begrenset sammenliknet med valgoppslutningen til regjeringen, og statsminister Sharif sitter sannsynligvis trygt ut regjeringsperioden.

Hæren støttet den valgte regjeringen under høstens demonstrasjoner i form av sikkerhetsgarantier, og inntok i hovedsak en tilbakelent rolle. Den pakistanske hæren har sannsynligvis styrket sin innflytelse overfor de sivile myndighetene i etterkant av demonstrasjonene og de militære operasjonene i grenseområdene til Afghanistan. Forsvaret planlegger ikke makttovertakelse, men motsetter seg sivil myndighetskontroll over forsvarets interesser og det de militære betrakter som sine saks-områder. En politisk presset statsminister Sharif forventes ikke å utfordre forsvaret nevneverdig

med nye tiltak som begrenser dets rolle, noe som styrker vurderingen om at regjeringen blir sittende. For forsvaret innebærer det blant annet at de opprettholder en sentral rolle i pakistansk utenrikspolitikk, i tillegg til forsvars- og sikkerhetspolitiske saker.

Det forventes ingen nevneverdig endring av det pakistanske forsvarets fokus og prioriteringer. Forsvaret vil sannsynligvis holde frem med kampen mot interne opprørere, og det forventes ingen store endringer i deres tilnærming til Afghanistan, India og USA. Innenriks synes hærsjefen å videreføre sin forgjengers linje, hvor synlig militær innblanding i sivile anliggender ble redusert. Denne utviklingen forventes i hovedsak å bli videreført, og at gradvis utvikling mot styrkede sivile institusjoner fortsetter. Som følge av militant islamisme vil Pakistan også i det kommende året preges av en vanskelig sikkerhetssituasjon. Det pakistanske militæret har i siste halvdel av av 2014 gjennomført operasjoner i stammeområdene på grensen til Afghanistan mot fremmedkrigere og grupperinger innenfor den pakistanske Talibanbevegelsen (TTP). Mens TTP er fragmentert og svekket, har utbrytergrupper både intensjon om og kapasitet til å gjennomføre angrep i urbane strøk i Pakistan.

Pakistans forhold til Afghanistan
Pakistans forhold til Afghanistan vil ikke endres vesentlig i løpet av 2015.

Med sin lange felles grense og med en stor felles pasjtunsk befolkningsgruppe har Pakistan og Afghanistan felles interesser og utfordringer. Afghanistan opplever at Pakistan ikke gjør nok for å bedre situasjonen i Afghanistan, verken når det gjelder politisk samarbeid eller for å imøtekomme Afghanistans behov for effektiv transitt av varer gjennom Pakistan. Fra afghansk hold klages det også over at Pakistan ikke gjør nok for å slå ned på militante grupper som opererer inn i Afghanistan. Tilsvarende klager Pakistan på at militante grupper med opphold i Afghanistan krysser grensen og gjennomfører aksjoner i Pakistan.

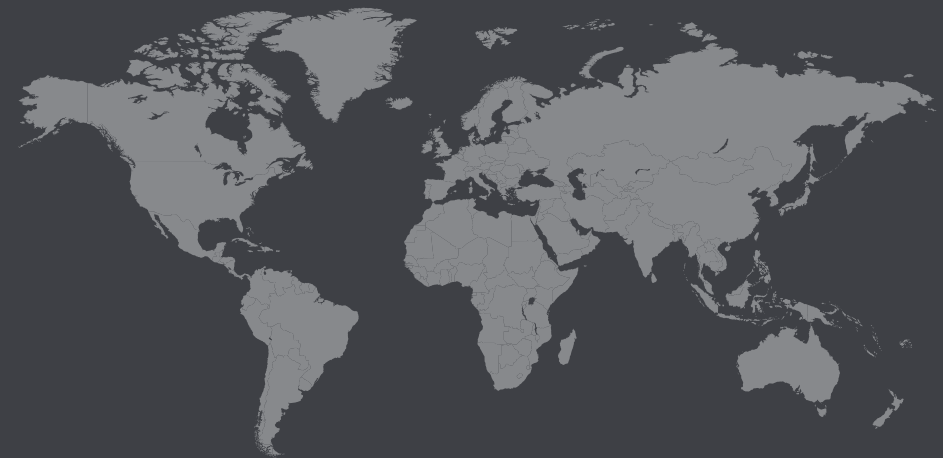
FOKUS

 Pakistan

«Pakistan vil sannsynligvis fortsatt være preget av anstrengt økonomi, energikrise og svake sivile institusjoner.»

INTERNASJONAL TERRORISME

INTERNASJONAL TERRORISME

I løpet av 2014 har militante islamistgrupper styrket sin posisjon i Syria og Irak. Denne utviklingen har betydning for terrortrusselen mot vestlige land. Den islamske staten i Irak og Levanten (ISIL) har sikret seg stor territoriell kontroll. Omfattende områder i Syria og Irak utgjør nå fristeder som kan benyttes for trening og som base for planlegging av angrep mot mål i Europa. Høsten 2014 har grupper i blant annet Algerie, Libya, Egypt, Saudi-Arabia og Jemen erklært tilslutning til ISIL.

ISIL har tiltrukket seg et stort antall fremmedkrigere fra vestlige land, inkludert Norge. De mottar trening, får kamperfaring og blir ytterligere radikalisert under opphold hos ISIL. Kombinert med ISILs oppfordringer om å gjennomføre angrep i vestlige land vil det sannsynligvis medføre økt fare for terrorangrep mot Vesten. Terrortrusselen mot Norge og norske interesser i utlandet forventes å øke i løpet av 2015. Dette er blant annet et resultat av at personer med tilknytning til Norge reiser til konfliktsoner og knytter kontakt med militante islamistgrupper, og er en konsekvens av Norges bidrag til den internasjonale USA-ledede koalisjonen for bekjempelse av ISIL.

I tillegg til ISIL utgjør al-Qaida-nettverket fremdeles en betydelig terrortrussel mot vestlige interesser. Grupper tilknyttet al-Qaida vurderes å ha intensjon om og kapasitet til å gjennomføre terrorangrep i vestlige land. Rivalisering mellom al-Qaida-nettverket og ISIL har økt i 2014. Ettersom begge grupperinger forsøker å sikre seg rekrutter, økonomisk støtte og en ideologisk lederrolle i den globale militante islamistbevegelsen, kan denne utviklingen resultere i et økt aktivitetsnivå og flere angrepsforsøk.

De siste årene har det vært en utvikling mot en mer sammensatt terrortrussel som springer ut fra en rekke grupper og nettverk med løs tilknytning til hverandre og til al-Qaida. Angrep gjennomført av hjemvendte fremmedkrigere eller personer som ikke selv har fremmedkrigererfaring, men som er inspirert av militante islamistgrupper i utlandet, er en del av dette bildet. Angrep mot mål i Europa er blitt mindre komplekse. Det er en tendens til at det brukes enkle våpentyper som håndvåpen og kniv, og at angrep rettes mot symboltunge mål. Det så vi blant annet i angrepet mot det jødiske museet i Brussel i mai 2014 og mot det satiriske magasinet Charlie Hebdo i Paris i januar 2015.

ANGREPET mot det satiriske magasinet Charlie Hebdo i Paris i januar 2015.

Utviklingen i det internasjonale trusselbildet

Militant islamisme utgjør fremdeles den mest alvorlige terrortrusselen mot Norge og norske interesser. Den viktigste endringen i det internasjonale trusselbildet for terrorisme i 2014 er veksten og fremgangen til den militante islamistgruppen ISIL i Syria og Irak. ISIL vil i 2015 fortsette å beskytte sine områder i Syria og Irak, og forsøke å bygge opp statsliknende strukturer. Samtidig har gruppen internasjonale ambisjoner. ISIL vil forsøke å utvide sin territoriale kontroll og opprette provinser i flere land, samt sannsynligvis forsøke å gjennomføre angrep mot vestlige interesser, både regionalt og i vestlige land. I løpet av 2014 har gruppen ved flere anledninger truet med angrep mot vestlige land. ISIL har blant annet oppfordret sine tilhengere til å aksjonere selvstendig mot landene som bidrar i koalisjonen for bekjempelse av ISIL. Europeiske lands deltakelse i denne koalisjonen, samt det høye antallet personer som har reist til Syria og Irak for å slutte seg til militante islamistgrupper, medfører økt terrortrussel mot Europa i 2015. De samme faktorene bidrar til å øke terrortrusselen mot Norge.

ISILs ekspansjon er tett forbundet med den sikkerhetspolitiske utviklingen i Midtøsten. Svak nasjonal myndighetskontroll, kaos som

følge av borgerkrigen i Syria og religiøse, etniske og politiske spenninger er blant forutsetningene for ISILs fremvekst. ISILs vekst har samtidig innvirkning på stabiliteten i Midtøsten og Nord-Afrika. Flyktningstrømmer fra konflikten i Syria og Irak kan bidra til å destabilisere mottakerlandene, og etnisk og religiøs gruppetilhørighet til familier, stammer og trosfeller i nabolandene skaper potensial for spredning av konflikten. Høsten 2014 har blant annet grupper i Algerie, Libya, Egypt, Saudi-Arabia og Jemen erklært sin tilslutning til ISIL. Utviklingen er spesielt bekymringsfull i Libya og Egypt, der svekket regimekontroll i kjølvannet av den arabiske våren har gitt militante islamister større spillerom.

På tross av vedvarende kontraterrorinnsats og fremvekst av konkurrerende islamistgrupperinger utgjør fremdeles al-Qaida-nettverket en betydelig terrortrussel mot vestlige interesser. Det vurderes imidlertid slik at al-Qaidas toppledelse har begrenset operasjonell kapasitet. Angrepsplanlegging utføres derfor hovedsakelig av al-Qaidas regionale filialer. Al-Qaidas leder, Ayman al-Zawahiri, har tatt avstand fra ISIL, og utnevnt den rivaliserende islamistgruppen Jabhat al-Nusrah til nettverkets offisielle representant i Syria. I løpet av 2014 har også en gruppe al-Qaida-medlemmer omtalt

BLOMSTER LAGT NED på War Memorial i Ottawa, Canada, der en vakt ble skutt og drept i et terroranslag.

som Khorasan-gruppen operert i Syria, delvis uavhengig av Jabhat al-Nusrah. Lederskapet i al-Qaidas offisielle filialer er foreløpig forblitt lojale til al-Zawahiri. På lavere nivåer i al-Qaida-nettverket foreligger det imidlertid indikasjoner på avskalling til fordel for ISIL. I tillegg har ISIL rekruttert et høyt antall enkeltindivider og islamistgrupper som ikke har vært offisielle al-Qaida-filialer, slik som Jund al-Khilafah i Algerie og Ansar Bayt al-Maqdis i Egypt. Rivalisering mellom al-Qaida-nettverket og ISIL kan resultere i økt aktivitetsnivå og flere angrepsforsøk, ettersom begge grupperinger forsøker å sikre seg rekrutter, økonomisk støtte og en ideologisk lederrolle i den globale militante islamistbevegelsen.

Det forventes at militante islamister som forsøker å gjennomføre angrep mot Europa, primært vil benytte enkle midler slik som skytevåpen og håndvåpen. Bruk av eksplosiver er imidlertid også mulig. Sannsynlige mål er myndighets-symboler som politi og militære, tilfeldige personer på offentlige steder og symboltunge mål slik som personer eller institusjoner som oppfattes å ha kritisert islam. Angrepet på det satiriske magasinet Charlie Hebdo i Paris i januar 2015 er et eksempel på sistnevnte.

Fremmedkrigere med tilknytning til Norge

De siste årene har et høyt antall personer med tilknytning til Norge reist til konfliktsoner og knyttet kontakter til militante islamistgrupper i Syria, Irak, Somalia, Jemen, Afghanistan og Pakistan. Gjennom kontakt med militante aktører vil mange fremmedkrigere bli ytterligere radikalisert og sosialisert inn i en kultur som anser vold mot sivile som legitimt. Trening og kamperfaring vil kunne bidra til at deres intensjon om og kapasitet til å gjennomføre terrorhandlinger øker.

Siden 2012 har Syria og Irak vokst frem som en stadig mer populær destinasjon for fremmedkrigere fra Norge, mens interessen for andre konfliktområder har avtatt. Om lag 3000 personer har reist fra Europa for å kjempe med ISIL, herunder minst 70 personer med tilknytning til Norge. Det er sannsynlig at det blant europeiske fremmedkrigere som returnerer fra Syria og Irak, vil være enkelte som har intensjon om å gjennomføre terrorangrep mot mål i Europa, enten på eget initiativ eller på oppdrag.

Fremmedkrigererfaring er imidlertid ikke en forutsetning for å gjennomføre terrorangrep. For eksempel viser arrestasjonene i forbindelse med hendelser i Canada og Australia i 2014 at

personer uten erfaring fra konfliktsoner har planlagt terrorangrep i vestlige land, og at gjennomføring av angrep i Vesten kan være et alternativ til å reise til konfliktsoner. Det er således en risiko for at personer som ikke selv har fremmedkrigererfaring, men som er oppfordret eller inspirert av militante islamistgrupper, vil forsøke å gjennomføre terrorangrep.

Områder i Midtøsten, Afrika og Sør-Asia som påvirker terrortrusselen i 2015

Syria og Irak

ISIL har styrket sin posisjon i Syria og Irak i løpet av 2014. Gruppens vekst er nær knyttet til de underliggende konfliktene i disse landene. I tillegg til ISIL er den al-Qaida-tilknyttede gruppen Jabhat al-Nusrah og flere mindre islamistgrupper svært aktive i denne regionen. Så lenge konfliktene i Syria og Irak pågår, eller det finnes handlingsrom for militante islamistgrupper i disse landene, vil området være preget av ustabilitet og fortsette å tiltrekke seg utenlandske krigere.

Flere kjente grupper i blant annet Algerie, Libya og Egypt har erklært sin tilslutning til ISIL. I tillegg skal hittil ukjente grupper i Saudi-Arabia og Jemen ha gjort det samme. ISILs leder, Abu Bakr al-Baghdadi, har akseptert gruppene som en del av organisasjonen. Samtidig har ISILs leder erklært at alle andre islamistgrupper som er til stede i nevnte land må opphøre, og at medlemmer i disse gruppene må melde seg til tjeneste hos nærmeste ISIL-filial. Den erklæringen må anses som en utfordring til al-Qaidas filialer i Nord-Afrika (AQIM) og Jemen (AQAP). AQAP har i et motsvar til ISIL kritisert gruppen for å skape strid og splittelse mellom hellige krigere i hele den muslimske verden.

I tillegg til de nye offisielle filialene i Midtøsten og Nord-Afrika har ISIL erklært at de har akseptert troskap fra alle andre grupper og individer som har erklært sin tilslutning til ISIL andre steder i verden. Ifølge ISIL skal grupper i Khurasan (Afghanistan/Pakistan), al-Qawkaz (Kaukasus), Indonesia, Nigeria og Filippinene ha gitt sin tilslutning. ISIL vil vente med å opprette

offisielle provinser i nevnte områder til gruppen har innsatt godkjente ledere, eller fått opprettet direkte kommunikasjonslinjer til gruppene.

Opprettelsen av ISIL-filialer er bekymringsfull spesielt i Libya og Egypt. Gruppene som har tilsluttet seg ISIL i disse to landene, har allerede et solid fotfeste og militær kapasitet. På kort sikt vurderes etableringen av nye filialer å ha liten virkning på terrortrusselen. Dersom ISIL evner å tilføre de nye filialene ressurser, vil imidlertid det kunne føre til økt rekruttering og avskalling fra al-Qaida til fordel for ISIL, og således øke terrortrusselen mot Vesten og vestlige interesser.

I løpet av 2014 har det vært eksempler på at personer som har oppholdt seg i Syria og Irak, har returnert til Europa med intensjon om å gjennomføre terrorangrep, og det har vært gjennomført en rekke arrestasjoner i vestlige land for å avverge angrep, blant annet i Storbritannia og Australia. I de fleste av disse sakene er det blitt påvist indirekte eller direkte koblinger til ISIL og konflikten i Syria og Irak. Fellestrekkene i planene har vært å angripe symboltunge mål med enkle midler, slik vi så i angrepet mot det jødiske museet i Brussel i mai 2014.

Sahel-regionen og Nord-Afrika

Militante islamistgrupper benytter seg av områder i Sahel-regionen og Nord-Afrika til trening, rekruttering, i tillegg til å gjennomføre angrep mot lokale og vestlige mål i regionen. Gruppene som utgjør den største trusselen mot vestlige interesser i Sahel og Nord-Afrika, vurderes å være al-Qaida i det islamske Maghreb (AQIM), al-Murabitun og Ansar al-Sharia i Tunisia og Libya. Det er sannsynlig at disse gruppene i 2015 vil fortsette å gjennomføre terrorangrep i regionen, inkludert kidnappingsaksjoner mot vestlige borgere. Det vurderes som lite sannsynlig at gruppene har kapasitet til å gjennomføre angrep utenfor Nord-Afrika og Sahel.

FOKUS

Internasjonal terror

«Gjennom kontakt med militante aktører vil mange fremmedkrigere bli ytterligere radikalisert og sosialisert inn i en kultur som anser vold mot sivile som legitimt.»

STILLBILDE FRA EN video med europeiske fremmed-krigere i Syria, publisert av ISIL i november 2014.

Foto: NTB Scampix

På tross av at landene i Sahel-regionen i 2014 har styrket det regionale sikkerhetssamarbeidet, samtidig som det internasjonale samfunn har tatt flere initiativ for å støtte regional kapasitetsbygging, vil Sahel i 2015 fortsatt preges av myndighetenes manglende evne til å ivareta den interne sikkerhet. Gruppene i Sahel-regionen er svært mobile og beveger seg relativt fritt i de store myndighetsløse områdene.

Libya fremstår i dag som det mest sentrale samlings- og oppholdsstedet for militante islamister i Nord-Afrika og Sahel. Etter Gaddafi-regimets fall i 2011 har militante islamistgrupper fått økt spillerom. I tillegg til å utføre angrep mot representanter for lokale myndigheter og vestlige mål i Libya benytter militante islamistgrupper områder i Libya for å forberede aktivitet i andre deler av regionen. Gruppene drifter blant annet treningsleire, driver operasjonsplanlegging, trener nye rekrutter og skaffer seg våpen, forsyninger og økonomisk støtte. Militante islamistgrupper i Libya er også involvert i finansiering, reisevirksomhet og annen støtte til tilsvarende grupper i Syria og Irak. Også i Egypt har svekket regimekontroll gitt militante islamister større operasjonsmuligheter de siste årene. Fra Mubarak-regimets fall i 2011 og frem til høsten 2013 var Egypt først og fremst et transittområde

for militante islamister som søkte seg til væpnede konflikter andre steder i Midtøsten og i Nord-Afrika. Siden høsten 2013 har imidlertid Sinai-baserte militante islamistgrupperinger som Ansar Bayt al-Maqdis (ABM) og Ajnad Misr utført en rekke terrorangrep. Situasjonen på Sinai er fortsatt svært ustabil, til tross for egyptiske myndigheters vedvarende militære kampanje mot militante islamister. Gruppene på Sinai søker å ramme egyptiske myndigheter ved å angripe egyptiske sikkerhetsstyrker direkte, men også ved å ramme turistindustrien. ABM har også kapasitet til og intensjon om å ramme vestlige interesser på Sinaihalvøya. Høsten 2014 erklærte ABM troskap til ISIL. Det kan på sikt bidra til å øke terrortrusselen mot vestlige interesser i Sinai.

Øst-Afrika

Al-Shabaab utgjør fremdeles den mest alvorlige trusselen mot vestlige interesser i Øst-Afrika, og vil fortsette å gjennomføre angrep i Somalia og i regionen i 2015. Gruppens hovedfokus er å bekjempe den somaliske regjeringen og dens støttespillere. I tillegg til å gjennomføre angrep i Somalia ønsker gruppen å ramme land som bidrar til Den afrikanske unions militæroperasjon i Somalia (AMISOM), herunder Kenya, Etiopia, Djibouti og Uganda. I november 2014 gjennomførte al-Shabaab for eksempel et

angrep mot en buss i Kenya der 28 mennesker ble drept. Gruppen blir vurdert til å ha intensjon om og kapasitet til å angripe vestlige mål i regionen, men mangler høyst sannsynlig kapasitet til å gjennomføre angrep mot mål i Vesten. Det er likevel mulig at fremmedkrigere kan returnere med intensjon om å ramme mål i hjemlandet, uten at det nødvendigvis er pålagt eller godkjent av al-Shabaabs ledelse.

I september 2014 ble al-Shabaabs leder drept i et amerikansk droneangrep, og Ahmed Diriye ble utnevnt som ny leder. Kort tid etter fornyet al-Shabaab sin troskapsed til al-Qaida. Lederskiftet har ikke medført betydelige endringer i gruppens intensjon og kapasitet. Det vurderes at al-Shabaab fremdeles vil søke å gjennomføre angrep mot mål i Øst-Afrika, inkludert angrep mot vestlige mål. Typiske mål for al-Shabaabs angrep vil være somaliske myndigheter, AMISOM-personell, politikere samt andre som oppfattes som støttespillere for de somaliske myndighetene. Andre angrepsmål er steder og bygninger med stor internasjonal tilstedeværelse, for eksempel hoteller, ambassader, kjøpesentre og internasjonale selskaper med oppdrag i Somalia.

I områder hvor al-Shabaab har kontroll foregår det utstrakt rekruttering, spesielt blant unge, som utsettes for ideologisk indoktrinering fra tidlig alder. Unge rekrutter sendes deretter til etablerte treningsleirer, der de gjennomgår trening i grunnleggende soldatferdigheter. Mange av dem ender opp som soldater for al-Shabaab. Det er en rekke årsaker til at personer slutter seg til gruppen. For eksempel kan personer fra minoritetsklaner som er marginaliserte i det politiske systemet, slutte seg til al-Shabaab for å styrke sin innflytelse og sin sosiale mobilitet. I tillegg er opportuniste, økonomisk nødvendighet og ren tvang faktorer som bidrar til rekruttering til al-Shabaab. AMISOM-styrkene har hatt betydelig militær fremgang i Somalia i 2014, og har presset al-Shabaab ut av flere sentrale byer. Redusert territoriell kontroll svekker al-Shabaabs bevegelsesfrihet, og kan påvirke mulighetene for rekruttering,

trening, angrepsplanlegging og forberedelse av komplekse angrep. Al-Shabaab har imidlertid gjennomført flere større angrep i Mogadishu og andre byer høsten 2014, og slik vist at gruppen evner å gjennomføre angrep mot lokale mål i områder der AMISOM har tatt kontroll. AMISOM og somaliske sikkerhetsstyrker vil forsøke å opprettholde presset mot al-Shabaab i 2015, men dette vil ikke frata gruppen dens evne til å gjennomføre angrep i Somalia og i regionen.

Jemen

Al-Qaida på Den arabiske halvøy (AQAP) har siden etableringen i 2009 hatt intensjon om å angripe vestlige interesser lokalt, regionalt og globalt. I tillegg ønsker AQAP å ramme arabiske regimer som godtar vestlig tilstedeværelse, og sjiamuslimer i Jemen. AQAP har gjentatte ganger det siste året oppfordret sine tilhengere til å gjennomføre selvstendige angrep mot USA og europeiske land, blant annet til støtte for islamistgruppene i Syria. AQAP har en sentral posisjon i al-Qaida-nettverket, og AQAPs leder, Nasir al-Wuhayshi, er også nestleder i kjerneorganisasjonen. Det gir AQAP store muligheter til å påvirke al-Qaidas regionale og globale strategi. AQAP er hovedsakelig forblitt lojale til al-Qaida, selv om enkelte lederskikkelser har uttrykt støtte til ISIL.

Jemenittisk og internasjonal kontraterror-innsats har siden 2012 bidratt til å svekke AQAPs bevegelsesfrihet og territoriell kontroll. Det har vært nedgang i antall personer fra Europa som har sluttet seg til gruppen, og tilstrømningen av vestlige fremmedkrigere forventes å forbli liten fordi de fleste fremmedkrigere fra Europa reiser til Syria. Samlet sett vurderes det å svekke AQAPs evne til å gjennomføre komplekse terrorangrep mot Europa. Gruppens sentrale rolle innen al-Qaida-nettverket bidrar likevel til at AQAP fremdeles utgjør en betydelig trussel mot Vesten og vestlige interesser i regionen i 2015.

Sjiaopprørere fra Huthi-bevegelsen har i 2014 tatt kontroll over større områder nord i Jemen og deler av hovedstaden Sanaa. AQAP har

FOKUS

Internasjonal terror

«AQAP har gjentatte ganger det siste året oppfordret sine tilhengere til å gjennomføre selvstendige angrep mot USA og europeiske land.»

alliert seg med lokale sunni-grupperinger i kampen mot Huthi-opprørerne, hvilket bidrar til å øke etniske spenninger og risikoen for borgerkrig i Jemen. Jemenittiske myndigheter må bruke betydelige ressurser på å bekjempe Huthi-opprørerne, og får dermed redusert kapasitet til å bekjempe AQAP. Dersom den ustabile sikkerhetssituasjonen og den manglende myndighetskontrollen vedvarer, kan situasjonen gi AQAP mulighet til å gjenoppbygge organisasjonen og dens friområder i Jemen og styrke gruppens kapasitet til å gjennomføre eksterne operasjoner herfra.

AQAP har i 2014 gjennomført flere angrep mot vestlige interesser i Jemen, og gruppen forventes å opprettholde denne kapasiteten også i 2015.

Afghanistan/Pakistan

Al-Qaidas leder, Ayman al-Zawahiri, og flere av hans nærmeste rådgivere har sitt tilholdssted i stammeområdene på grensen mellom Pakistan og Afghanistan. Siden 2012 har antallet personer fra Europa som ønsker å reise til Afghanistan eller Pakistan for å slutte seg til militante islamistgrupper falt betraktelig. Det har sammenheng med svekkelsen av al-Qaidas kjerneorganisasjon i Afghanistan/Pakistan og at Syria er blitt den primære destinasjonen for militante islamister som ønsker å delta i krigføring.

ISILs fremvekst utfordrer al-Qaidas posisjon som en strategisk og ideologisk overbygning for global jihad, men lederskapet i al-Qaidas offisielle filialer har foreløpig forblitt lojale til al-Zawahiri. Al-Qaidas kjerneorganisasjon har fortsatt intensjon om å utføre terrorangrep i Europa, men det vurderes at kjerneorganisasjonen har begrenset kapasitet til å gjennomføre komplekse angrep utenfor Afghanistan og Pakistan. Imidlertid vil nedtrapping av vestlig militær tilstedeværelse i Afghanistan på sikt kunne gi al-Qaidas kjerneorganisasjon større muligheter for trening og planlegging av terrorangrep utenfor regionen.

Både ISIL og al-Qaida har støttespillere blant militante islamister i Pakistan. Utbrytergrupper fra den pakistanske talibanbevegelsen (TTP), inkludert Jundallah, skal høsten 2014 ha erklært troskap til ISIL. Samtidig har al-Qaidas lange nærvær i stammeområdene mellom Afghanistan og Pakistan resultert i sterke bånd til terrorgrupper på pakistansk jord og til nettverk av militante islamister fra grenseområdene mellom India og Pakistan. I september 2014 annonserte al-Qaida opprettelsen av sin nyeste offisielle filial, al-Qaida på det indiske subkontinent (AQIS). AQIS består av pakistanske grupper med koblinger til al-Qaidas kjerneorganisasjon. Det vurderes som lite sannsynlig at AQIS har kapasitet til å angripe mål i Vesten, men gruppen kan utgjøre en trussel mot vestlige interesser i regionen der de har tilhold.

Terrortrusselen mot norske interesser i utlandet

Militant islamisme utgjør den mest alvorlige terrortrusselen mot norske interesser i utlandet. I hovedsak vurderes terrortrusselen mot norske interesser i utlandet å være en konsekvens av militante islamisters fiendebilde av Vesten generelt, heller enn av Norge spesifikt. Det økende antallet fremmedkrigere med tilknytning til Norge i konfliktsoner som Syria og Irak, samt Norges deltakelse i koalisjonen mot ISIL, vil imidlertid kunne bidra til å styrke fiendebildet av Norge.

De pågående konfliktene i Syria, Irak og Libya gir militante islamister tilgang til våpen og medfører økt deling av kunnskap om våpenbruk og bruk av eksplosiver. Deler av Syria, Irak, Libya, Egypt og Sahel-regionen fungerer i dag som fristeder for militante islamister, hvor rekruttering, trening og angrepsplanlegging utføres. Kapasiteten til å gjennomføre komplekse angrep mot vestlige mål i og utenfor disse områdene vil i betydelig grad være betinget av opprettholdelsen av slike fristeder.

Terrortrusselen vurderes som betydelig i områder som Syria, Irak, Nord-Afrika, Sahel-regionen, Øst-Afrika, Nigeria, Jemen,

FOKUS

Internasjonal terror

«ISILs fremvekst utfordrer al-Qaidas posisjon som en strategisk og ideologisk overbygning for global jihad.»

Afghanistan og Pakistan. Det forventes økt bruk av kidnapping som virkemiddel for å oppnå løsepenger, fange-utveksling og mediedekning. I tillegg forventes det at angrep med eksplosiver og håndvåpen vil fortsette.

Terrortrusselen mot Norge

Utviklingen i Syria og Irak har stor innvirkning på den internasjonale terrortrusselen mot vestlige land, inkludert Norge. Styrkingen av militante islamistgrupper og etableringen av friområder i Syria og Irak, kombinert med det høye antallet fremmedkrigere og ISILs oppfordringer til sine tilhengere om å gjennomføre angrep i vestlige land, vil sannsynligvis medføre en økning i angrepsforsøk i Vesten. Samtidig utgjør al-Qaida-nettverket fremdeles en betydelig terrortrussel.

Den spesifikke terrortrusselen mot Norge vurderes å øke i 2015. Det skyldes at personer med tilknytning til Norge og andre nordiske land i større grad enn tidligere har kontakt med internasjonale militante islamistgrupper. I tillegg er det en konsekvens av Norges bidrag til koalisjonen mot ISIL og sistnevntes oppfordringer om angrep mot land som inngår i koalisjonen. Det kan samtidig være en høy grad av opportuniste involvert i avgjørelser om hvor og når enkle terrorangrep gjennomføres. Eventuelle angrep mot Norge eller norske interesser vil ikke nødvendigvis være motivert av et ønske om å ramme norske interesser spesifikt, men kan være resultat av at militante islamistgrupper eller individer griper muligheten der den byr seg.

I løpet av 2013 og 2014 har et stort antall personer med tilknytning til Norge reist for å slutte seg til militante islamistgrupper i Syria og Irak. I tillegg har nordmenn oppholdt seg blant militante islamistgrupper i Jemen, Somalia, Afghanistan og Pakistan. Trusselen disse utgjør, har minst tre dimensjoner. Den ene er trusselen fra små grupper eller individer som returnerer til Norge for å gjennomføre angrep på eget initiativ, etter å ha blitt ideologisk inspirert og radikalisert som følge av sitt opphold blant militante islamister. Den andre er trusselen fra

organiserte celler som returnerer med oppdrag om å iverksette angrep. For det tredje kan fremmedkrigere fra Norge oppfordre og instruere personer i sitt kontaktnettverk i Norge til å gjennomføre angrep. Det er dermed også en mulighet for at personer som ikke selv reiser til konfliktområder, men som er en del av radikale miljøer, vil forsøke å gjennomføre angrep i Norge på eget initiativ etter inspirasjon fra grupper i utlandet.

TRUSLER I DET DIGITALE ROM

00110101000100100101001000101010111010101010100110110110100100010100
10010010010101010101010101001001001001101010010010010100100010101
011101010101010101010101010001010010010010010010010101010101010101
001001001001101010010010010010010101011101010101010011011011010
01000101001001001010100101101010100100100100110101001001001010
0100010101011101010101010011010101010101010101010101010101010101
01101010010010010010011010100010010010101000101011101010101010011
01101101001000101001001001010001010101010101010101010101010101000
10010010100100010101011101
0100010110101101
101010100110110110100100010100100100100101000101101010101010101010
0110101000100100101001000101010111010101010101010101010101010101
001001001010001011010101001001001001001010001011010101010101010101
011010100010010010010010101110101010101001101101101001000101001
00100100101000101101101010010010010010010010100010110101101010010100

TRUSLER I DET DIGITALE ROM

Nettverksbaserte etterretningsoperasjoner er en betydelig trussel mot norske interesser. Slike operasjoner utføres mot en rekke mål i Norge. Fremmed etterretning angriper løpende norske myndigheter og virksomheter.

Nettverksbaserte operasjoner blir stadig mer målrettede og teknisk avanserte. Det er statlige aktører som står bak den mest alvorlige trusselen. Russland og Kina er de mest aktive aktørene bak nettverksbaserte etterretningsoperasjoner rettet mot Norge. Den mest alvorlige etterretningstrusselen i fredstid er at aktører får innsyn i politiske vurderinger, militære forhold, kommersielle data og intellektuell eiendom. I en krise eller krig kan nettverksoperasjoner også benyttes til sabotasjeformål og til støtte for konvensjonelle militære operasjoner.

Nettverksbaserte etterretningsoperasjoner innebærer skjult innsamling av store mengder data, og er et kosteffektivt alternativ til tradisjonell spionasje. Aktørene blir stadig mer kompetente, målrettede og tilpasningsdyktige. Det digitale rommets grenseløse natur og muligheten for skjult og anonym tilstedeværelse gjør det vanskelig å avdekke, forhindre eller avskrekke trusselaktørene.

Aktører som truer norske interesser spenner fra statlige etterretnings- og sikkerhetstjenester, via tradisjonelle militære strukturer, kommersielle virksomheter, terrorist- og ekstremistgrupper, til organiserte hackergrupper. Etterretningstjenesten har primært fokus på statlige aktører og ikke-statlige aktører som operer på vegne av eller støttes av statlige myndigheter.

De alvorligste truslene i det digitale rom er fremmed etterretningsvirksomhet og mulighetene for sabotasjehandling. I likhet med tradisjonell etterretning er nettverksbaserte etterretningsoperasjoner knyttet til å skaffe informasjon om økonomiske, politiske og militære forhold. Nettverksbasert sabotasje hvor formålet er å påvirke eller stanse funksjoner eller prosesser innen kritisk

infrastruktur, utgjør en alvorlig, men foreløpig langt mindre spesifikk trussel. Utførelse av nettverksbaserte sabotasjeoperasjoner vil først og fremst være aktuelt i en alvorlig krisesituasjon, og da i kombinasjon med andre virkemidler, så som militære.

Etterretningsvirksomhet i det digitale rom

De fleste datasystemer bygger på teknologi og sikkerhetsprinsipper som er like på tvers av nasjonalstatlige grenser. Det gir en unik mulighet for etterretningsvirksomhet i det digitale rom. Aktører kan systematisk forberede angrep og relativt fritt velge mål, metode, forløp og tidspunkt. En rekke metoder kan benyttes for å trenge inn i et nettverk. E-postvedlegg med skadevare er en enkel, men effektiv metode. Trusselaktøren kan også bruke såkalte "vannhullsangrep", det vil si å infisere en kjent internettside som hyppig besøkes av målet de ønsker å ramme. En annen metode er å utnytte tjeneste- og underleverandører som en indirekte vei til målet gjennom sammenkoblede nettverk eller gjennom felles brukere. Dersom en trusselaktør lykkes med å etablere flere typer skadevare i et system, er det relativt få begrensninger på videre aktivitet. I praksis kan all lagret informasjon kopieres, manipuleres eller ødelegges. Tilstedeværelsen i nettverket

kan videre benyttes til nye operasjoner mot andre mål.

Avanserte nettverksbaserte etterretningsoperasjoner er ofte kombinert og koordinert med annen etterretningsvirksomhet. De krever lange forberedelser og ressurser, og vil i mange tilfeller fordre støtte fra et statlig apparat. Avanserte statlig drevne nettverksbaserte etterretningsoperasjoner er vanskelige å avdekke og kan pågå over lang tid. Det gir trusselaktøren tid og mulighet til å oppnå sine intensjoner.

Statlige aktører

Det digitale rom er en arena hvor stormaktene aktivt forfølger sine målsettinger. Russland og Kina fremstår som de mest aktive aktørene bak nettverksbaserte etterretningsoperasjoner rettet mot Norge. Begge nasjonene har høy kompetanse og viser stor grad av pågåenhet i sin tilnærming til norske mål. De gjennomfører nå vedvarende nettverksbaserte etterretningsoperasjoner mot norske interesser.

Russiske myndigheter har i mange år benyttet seg av nettverksbaserte etterretningsoperasjoner for å fremskaffe informasjon om andre lands politiske beslutninger, samt aktuelle militære og finansielle forhold. Russland har over flere år hatt en målrettet satsing på oppbygging av nettverksbaserte kapasiteter. Landet besitter nå etablerte institusjoner for å drive nettverksbaserte etterretningsoperasjoner, og har tilegnet seg betydelig erfaring og høy kompetanse. Russland utvikler videre evnen til å understøtte militære operasjoner med nettverkskapasiteter. En militær cyberkommando har vært under etablering siden 2012, da den daværende visestatsministeren tok til orde for at Russland måtte etablere en egen cyberkommando på linje med den i USA og andre stater. Utviklingen av en cyberkommando vil i årene fremover øke Russlands evne til koordinert å ramme en motstanders militære kapabiliteter inkludert kommando og kontroll.

Kinesiske nettverksbaserte etterretningsoperasjoner har først og fremst til hensikt å understøtte landets økonomiske vekst og være et redskap for å innhente Vestens teknologiske forsprang. Operasjonene utføres av en rekke statlige og ikke-statlige grupperinger. Sentrale sektorer innen kinesisk industri understøttes av den statlige etterretningsvirksomheten.

Kinesiske nettverksbaserte etterretningsoperasjoner har vært rettet mot høyteknologiske mål som rombasert virksomhet, energi og maritim sektor. Forsøk på innsamling foregår også mot tradisjonelle etterretningsmål, som utenriktjenester og forsvarssektor.

Andre aktører

I tillegg til statlige aktører, kan både kriminelle, aktivister og terrorister utgjøre trusler mot norske mål. Profittmotivert kriminalitet i det digitale rom kan være tilknyttet fremmed etterretning. I enkelte stater har de hemmelige tjenester etablert samarbeid med organiserte kriminelle som utfører nettverksbaserte etterretningsoperasjoner på deres vegne. Terrorisme utført i det digitale rom vil i likhet med annen terror innebære å utnytte samfunnets sårbarhet for å spre vold, skape frykt, fremme politiske synspunkter eller påvirke atferd. Realisering av den digitale terrortrusselen er foreløpig begrenset av trusselaktørenes mangel på evne og kunnskap.

Videre utvikling

I årene som kommer, vil nettverksbaserte etterretningsoperasjoner i all hovedsak være knyttet til skjult innsamling av informasjon om politiske, militære og økonomiske forhold.

Skytjenester er i hurtig utvikling. Den store mengden lagret informasjon og mulighetene for å utnytte dem som en fleksibel og fordekt plattform for nettverksbaserte etterretningsoperasjoner gjør skyene til attraktive mål. Metadata brukes i økende grad av sosiale medier og kontoer til digitale systemer for å logge bevegelser, aktivitet og kommunikasjon.

FOKUS

 Trusler i det digitale rom

«Avanserte nettverksbaserte etterretningsoperasjoner er ofte kombinert og koordinert med annen etterretningsvirksomhet.»

Denne type informasjon skaper en digital identitet som gjør det mulig å forstå mer om både personer, grupper og lokasjoner. Hvis denne informasjonen forvaltes gjennom skytjenester og ved serverparker i utlandet, kan informasjonen bli tilgjengelig for utenlandske etterretnings- og sikkerhetstjenester. Utvidet anvendelse av skytjenester vil også gjøre forvaltere av denne type tjenester til attraktive mål. Trusselen vil være i form av nettverksoperasjoner og utro tjenere inne i bedriftene.

Det vil trolig bli rettet økt oppmerksomhet mot kritisk infrastruktur, industrielle styringssystemer og forvaltning i årene fremover. Nettverksoperasjoner og evnen til å utføre slike kan til en viss grad supplere eller kompensere for mangel på politiske, økonomiske eller militære virkemidler. I 2014 har det vært flere eksempler på det. Russland har under Ukraina-konflikten benyttet nettverksbaserte etterretningsoperasjoner i kombinasjon med en rekke andre virkemidler. Disse operasjonene har vært rettet mot egne innbyggere, ukrainere og vestlige land. Et annet eksempel er angrepet mot Sony høsten 2014. Det som i åpne kilder beskrives som nordkoreanske aktører, kopierte store mengder data, inkludert nye filmer, konfidensielle dokumenter og e-poster. Dette

ble gjort tilgjengelig på lukkede sider for journalister. Samtidig ble Sony utsatt for trusselen om ytterligere angrep. Resultatet for Sony er tapte inntekter. Det påvirket også firmaets strategier og handlefrihet.

Det digitale rom vil trolig bli en arena med en betydelig rolle i fremtidige kriser og konflikter. Offensive kapasiteter innen det digitale rom vil bli stadig viktigere i årene fremover. Målene kan være å påvirke politisk beslutningsprosesser direkte eller å styre det videre konfliktforløp. Sabotasjeaksjoner i det digitale rom vil i økende grad bli benyttet som virkemiddel ved fremtidige konflikter, kriser og kriger. Dersom fremmede makter gjennom nettverksbaserte etterretningsoperasjoner i fredstid erverver seg inngående kjennskap til kritisk infrastruktur, kan kunnskapen senere benyttes til å gjennomføre sabotasjeaksjoner. Flere stater utvikler skadevare som vil kunne brukes til å sabotere infrastruktur eller forstyrre kritiske samfunnsfunksjoner. Sabotasjeoperasjoner mot kraftforsyning, telekommunikasjon, betalings-tjenester, politiske beslutningsorganer, samt militær kommando og kontroll, vil kunne forårsake betydelig skade.

ETTERRETNINGSTJENESTEN